

सुचिदावदान

ॐ नमो रत्नत्रयाय ॥ ॐ नमः श्रीदेव्यै ॥ ॥ अथ सारिपुत्रः संप्रहर्षः सांजलिः पुनः नत्वा श्रीभगवान् भूयो प्रार्थये देवमादरात् ॥ श्रुता
मे भगवान्हास्ता कार्तिकवृत्तमुत्तमं ॥ माघमासेषु नश्चान्यद्वृत्तं वद कथं प्रभोः ॥ इति संप्रार्थितं श्रुत्वा भगवान्समुनीश्वरः ॥ अगदद्विधिवत्
सर्वमाघस्य यद्विधिं क्रमात् ॥ शृणुष्व भिक्षव शारिपुत्र युयं समादरात् ॥ मुनिवरैर्यथाख्यातं तथा वक्ष्यामि ते धृता ॥ आदौ प्रातः समुत्थाय
तिर्थगत्वा मुनिश्रितं ॥ एकधा पंचधा चैव शतधा श्वसहस्रधा ॥ रक्षधा शकृतः स्नानं कृत्वा नित्यं त्रिसंध्यात ॥ ध्यात्वा चैतं मनुस्मृत्य भजेति
त्यं समादरात् ॥ एवं यः सचरेत्स्नानं माघमासे यथाविधिः ॥ स सुखी विमलात्मानो भवति सुरसुतजः ॥ ततश्चैत्यविंशेषु सुधा लेपं
समादरात् ॥ कृत्वा पूजा वृत्तं चैव पोषधं च विधानतः ॥ गोक्षीरैः पंचरत्नैश्च सुगंधोदकमिश्रितैः ॥ सुधां बुना समारोय कुर्यात्सुधाविलेपनः ॥
दीपज्वालां प्रदातव्यं यथाशक्तिः सुभक्तिमान् ॥ अत्युच्चयस्तिकाकारो चक्राकारश्च यंत्रिकान् ॥ आत्मारूपो महादीपः गुंडालमालिका च
था ॥ सर्वाकारकादीनां दद्याच्चैत्याय श्रद्धया ॥ प्रपूज्य विधिवत्तत्र पूजां पंचोरकैः ॥ छत्रध्वजपताकाभिरोहयेज्जिनपुंगवे ॥ ततः
होमं च होतव्यं व्रतिनां तु यथाविधि ॥ रक्षको घ्राहृतिं चैवाहुतिं सर्वान् प्रपूरयेत् ॥ अभिषेकं ततो दद्यात्पंचसूत्रादिवंधनं ॥ प्रतिष्ठा

सुविडा

१

मंत्रसंयुक्तान् वज्रपुष्पेन वज्रिना ॥ नानासुमंगलैर्वाद्यैर्महोत्साहं प्रवादयेत् ॥ राजफलाक्षतैश्चैव पुष्पैश्च प्रपूरयेत् ॥ पुष्पैकैकं तु शि
ष्याय वृत्तः पूर्णप्रपूरयेत् ॥ लोहाग्निनाचसंरक्ष-सेचयेत्कलशांबुना ॥ तत्सयज्ञाभिषेकं च दद्यात्सुमंगलान्वितान् ॥ वज्रमुष्पेन संस्पृ
श्य शिष्यान्मंत्रैः प्रतिष्ठयेत् ॥ संपूर्णकामुना युक्ते राशीवाक्यं प्रदापयेत् ॥ शिष्ये मापि तथा मासं संपूर्णं भावयेत्सुदा ॥ कौमारी चार्च
णं कृत्वा तत्पुसादं प्रभुं जयेत् ॥ सगरा संयुक्तं चक्रकर्तव्यमादरात् ॥ धर्मांगारिच संतोष्य शेषाच्चादिपुष्पजनात् ॥ शेषवत्पार्श्व
ने सर्वे विधिर्वर्चवमादरात् ॥ इत्येव विधिना येन कुर्युर्वृत्तं समादरात् ॥ तेन सद्यं सुखं सम्यत् प्राप्नुवंति न संशयः ॥ अस्ति भिक्षव
पूर्वेषु समयेषु मया श्रुता ॥ महानगर्यां कौशायां धर्मपालनृपात्मजः ॥ घोषिरानिर्मितारामे विहारे चैत्यपुंगवे ॥ अनादिबुद्धनाथा
ना जिनानां गृहमुत्तमं ॥ तेन राज्ञेन माघेष्टु तित्यस्नानं वृत्तं दधत् ॥ पोषधं मासमेकं तु कृत्वा वृत्तं सुनिश्चितं ॥ ततस्तत्रैत्यराजेषु सु
हाले पंकृतं मुदा ॥ दीपजात्रां पुनः कुर्यात्सर्वाकृतिः सुयोजनात् ॥ चामलं वज्रघण्टं च व्यंजनैश्च विज्ञानकैः ॥ दिग्पालाध्वजछत्रध्वज
ताकाभिरलंकृतं ॥ पूजयेन्निश्चितं भक्ता पूजांगैर्विविधिक्रमात् ॥ पुदक्षिणं सहस्राणि प्रकुर्याच्च पुराणि ॥ यज्ञचापिततः क

१

ममपयोधरं पिबेत्सुक्तं सर्वैः ॥ तस्मान्मोधातेति नामस्थापिते केचित्समूहान् इति ॥ चतुर्ध्विपस्थिता सर्वे राजानस्तद्दृष्ट्वा तमभुत्वाश्वा
य्याद्भुतमभूत् ॥ चाष्टमीव्रतप्रभावेनासौ मोधातानामराजा एवं वृद्धिर्भवतीति ॥ तदा सर्वे राजान मनोरथपूर्णा मभवत् । शक्रे
नापि पोषधव्रतं चकार । एवं अतीतानागतप्रसृत्यन्त्रेभ्यः तथागतेभ्योपि व्रतराजकथां कथितमभूत् ॥ तस्मादिक्षवयुयमपि एवं
कुलपुत्रोत्तमं । ततः सुवंधूनामराजा सर्वगुरोपदेशं भु निर्द्वतः ॥ तत्र राजगृहे स्थित्वा कार्तिकभुक्ताष्टम्यां श्रवणानक्षत्रे वृद्धि
योगे बुधवासरे धर्मशालां कृत्वा समंदलादि पंचोपचारविधिं सज्जीकृत्य आर्यावलोकितेश्वरं स्मृत्वा षडक्षरीजाप अपरमितापा
थ अमोघपाशधारिणपाथं कृत्वा सहर्षेण व्रतमाश्रयामास राजा ॥ ततो राजा क्षीरभोजनादिपारणं कृत्वा भंडागारे शाने गत्वा
संध्यायां भुवनकाले मुत्र संस्कारे बीजं पतति भूमौ ॥ तर्ह्येतदूरे गत्वा शयति राजा । तस्मिन्नात्रौ तत्र भूमौ श्शुस्तवमेकं प्रादुर्भूतं ॥
परिवृतमन्येषु स्तवैरतिस्थूलमति सुंधरं ॥ प्रातःकाले उद्यानपालके पुरुषेन दृष्ट्वा विस्मितः त्वरितं त्वरितं राजनी गत्वा कथयति
॥ भो महाराज अस्मक्रीडागहने श्शुस्तवमेवंप्रादुर्भूतं । तत्कस्य हेतोः भवं वा भुवं । इति श्रुत्वा राजामात्यपुरोहितादि सर्वगत्वा

२ ददर्शुः ॥ विस्मीततदा राजा पुरोहितदेवज्ञमाहूय पृच्छति स्म ॥ भो पुरोहितदेवज्ञतन्निमित्तं भुभं वा ॥ भुभं कथयतां । तयो रुच
तुः भृशमहाराजन्तदेतुक भुभमेव वशास्पलक्षणां । इति श्रुत्वा राजा विस्मितः । तदामध्ये स्थित इक्षुस्तंबयो संभभूत्वा ग
भिनीव भवति । सुरुचिना मराज्ञायाः कुचावा पूर्णवभूवतुः । राजा दृष्ट्वा प्रमुदित हृदया परस्परं संभाषयित्वा तत्रैकरात्रौ ति
ष्ठतः ॥ तस्मिन् पूर्णमास्यां उखागमनकाले तं दृष्ट्वं स्फोटयित्वा दिव्यकुमारो जातः ॥ जातमात्रेण राज्ञ्या दृष्ट्वा त्वरितं २ गृही
त्वा क्षीरं पिबयति । इक्षो जात कुमार राजा भवति वा न इति ध्यात्वा गुरौ गत्वा निवेदितं ॥ गुरुवाच ॥ भो राजन क्षमीवत उ
राणां सौ कुमारो जातश्च कवर्ति भवति निर्भय भवति इति श्रुत्वा २ परिनिर्दृतः ॥ ततः गुरुणा यथाज्ञप्तं तथा दानानि ददाति पु
रानि करोति च पौरजनेभ्यो भोजनं कारयति सहर्षणा ततः क्रमेण जातकर्म कृत्वा पुरोहितेन लोके प्रशंसनीय यथार्थ ना
म तस्य कुमारस्य इक्षु कु नाम स्थापितं इक्षोरुत्पत्तिभूतत्वात् ॥ ततश्च भ्रातृभिः पालितं पंचवर्षपर्यंतं स्वपुत्रवत् ॥ द्वा
भ्यां क्षीरं पीबयित्वा द्रव्येन मलमुत्रादि वर्जयित्वा द्रव्येन लालयित्वा द्रव्येन भोजयित्वा । क्रमाद्यथा पूर्णचंद्रं तथा स्थूलदेहे

भवति ॥ ततो गुरौ नित्वा सप्तवर्षाणि नानाशास्त्रव्याकरणा कोषोलंकार षड्भास्त्राध्ययनं करोति शास्त्रपूर्ण व्यवहारकर्मा
शिकरोति स्म ॥ पश्चात्पंचशतदाराभिः समन्वागतो भवति ॥ ततरसौ राजकुमार रथगजास्वमारुह्य देशजात्रां करोति ॥ पौर
जनैरपि सहर्षेण दानप्राप्नोति च यामिन्यां स्त्रीपुरुषयोः रति कीडाद्युक्तेनामंदेन तिष्ठः ॥ ततः रेकस्मिं समये सुबंधुना मण
जा जराभावं भूत्वा स्वपुत्राय राज्याभिषेकं ददाति ॥ सिंहासनमनुकंचामलछत्रादिविधियुक्तैः ॥ पितो वाच ॥ अथ मे सफलं
जन्म जीवितं सफलं च मे ॥ व्रतप्राप्त्यभावेन जातो सित्वं सुपुत्रकः ॥ इक्ष्वाकुनाम राजेति नामधेयं कृतं तव ॥ मम बीजोऽसि
पुत्रत्वं धर्मेणारक्षतु प्रजा ॥ कौतुकदेवस्य कार्यं एवमेव पुत्रेति वृत्तांतकथितः पुनरष्टमीव्रतं नवर्जय प्रतिपक्षे वा प्रति
मासे वा ष्टम्यां व्रतं कुरु । तत्पुण्येन चतुर्वर्गफलमाप्नोति कुलस्थिरं भवति यदि क्षितं तद्धवति तस्माद्व्रतं नवर्जय ॥ अ
थ पुण्यतनूनां कथयामि पुत्रभरण ॥ तद्यथा वाराणास्यां सुप्रियनाम सार्थवाहो एकोऽस्ति तेनाष्टमीव्रतं कृत्वा वरदक्षी
प्रजात्रां करोति एतत्पुण्येन एकास्मिन्दिने चिंतामणिमेकैरत्नं प्राप्तं । तद्वत्त्रयं प्रत्यष्टम्यां ध्वजेऽपरोप्य पूजां कृत्वा व्रत

माराधयति । तदा सुवर्णरत्नादिदृष्टिरभूत् ॥ तद्विभूतिना पौरजनानां मयापि सुरेन तिष्ठति ॥ तस्मात्पुत्रवृत्तं कुरु न्यायेन पुजा पा-
 लनं च ॥ इत्युक्त्वा राजा तत्रो वतंगतः ॥ तत्र रिषाक राजा यथापिता कथितं तथा पुजापालनं कृत्वा सुरेन राज्यभोगं कृत्वा तिष्ठति । तत-
 रचिरेणासौ राजा छमीवृतकर्तुमभिलाभत्वा अलिंदायां चेति को हते प्रेषयति तत्र सा कथयति । भो राजपत्नी राजा मयि प्रेषितं-
 शीघ्रं विजयतां । सा चाह किमर्थमिति । चेति का हो वृतनिमित्तमिति । अलिंदाह । वृतं कथं पुनश्चेति काह । स्याद्यथेदं २ तीर्थे
 प्रादौ स्नानं कृत्वा धवला वस्त्रेन प्राहृत्या मोघपाशलोकेभ्यस्पाद्यमीवृतं कृत्वा क्षीरभोजनं च । अथवा निराहारेणा होरात्रमेकं च कु-
 रू ॥ मलस्नानादिवर्जयित्वा वर्णकभूषणं उच्चशयन महाशयनं नृत्य गीतं वादितं वने कीडादि सर्वं । एवमष्टांगपोषधवृतमारा-
 धय मया बहु नोक्तं तत्सर्वं गुरुणा यथाज्ञातं तथा कुरु ॥ इति श्रुत्वा अलिंदाया रतिकोपमभूत् विरूपं च । कटाक्ष कुंचित भ्रुविलोहि-
 त विभुमणानयन दंष्ट्रोत्कट मलिनमुख उच्छ्वासना कुंचितललाट शिरकंपनं कृत्वा चेति कामवोचत् ॥ भो चेति कै राजा किम-
 र्थं वृतकर्तुमिच्छति । पूर्वोपितपरापवीजेन सर्वमैश्वर्यं गृह्णन्ति उपवासकिमु सुखभोगादिकं न वर्जितं ममातुरो भवति गमनं न

समर्थः ॥ इति भुत्वा चेति कापरिनिर्हृत्य त इत्तांते राजनिकथयति ॥ तदुत्वा राजान् इतं प्रेषयति ॥ तदपि नागतं । तदा राजा चिंतय
ति । विना पाणिगृहापत्नी मा कथं वत माराधयामीत्युक्त्वा स्वयमेव गत्वा ह्य प्रवेशयति गृहे ॥ ततो राजा पंचशतपत्नीभिः सा
हं सहर्षेण यथाविधिना भुक्ताष्टम्यां दिने व्रतं करोति स्म । तदालिंदया सकेनाति कोपेन मलस्नानादि वर्राकभूषणं कृत्वा विरू
पेन व्रतं करोति च ॥ कतिचिद्विबसे अलिंदया कुक्षौ जातः ततो नवानां मासानां मत्स्यात्पुत्रो जातः दुर्वर्णं कृष्णमेघाभं स्थूलरो
तदा सरिजनाभिर्दृष्ट्वा ॥ भो राजपत्नी शोकं मा कुरु असौ राजकुमारः सुपुत्रमेव जातमात्रेण सर्वलोकानां हर्षमभूततावलोक
किं । इति भुत्वा राजपत्नी सतज्जया ३ वलोकितेश्वरं स्मृत्वा प्रार्थितवान् ॥ देव किंपापेन मम पुत्रविरूपं भवति । चासौ कुमारः सुरु
पंकुरु क्षमस्वेति । ततो राजा ज्ञात्वा सहर्षेण सौ कुमारदर्शनार्थं गतः ॥ दृष्ट्वा ह धिग्मेजन्तः देवेनैवं लज्जाकृतं इत्युक्तनिर्हृत
राजा गृहेति पृति उच्छ्वसेन । राजाति कोपेन जातकर्मदिकं न कृतं विवेकं च ॥ तदालिंदया जातकर्म करिष्यामीत्युक्त्वा राजनिर्हृतं
प्रेषयामास । इति ॥ भो महाराज पुत्राय जातकर्म करिष्यामीत्युक्त्वा मयि प्रेषितं । राजोवाच ॥ इत सा पापिनी मेव व्रतदीने मल

स्नानादि बर्णिकभूषणं कृत्वा छत्रिषेनातिकोपेन विरूपेन वृतं कृतं । तस्मादसौ राजकुमारो विरूपं भवति-जातकर्मकिमुः । इति श्रुत्वा-
४ निर्वृत्त्या लिङ्गं दामवोचत् । भो राजपत्नी नैव करिष्यामीत्युक्तं । इति श्रुत्वा राजपत्निनातिशोकेन विलापं चकार । ततो राजा शोकेनाहतम-
नसाष्टम्यां दिने-सुरूपं पुत्रो मे भवतु इति विचिंत्य कुशतिलं गृहीत्वा संकल्पं च कृत्वा उपवासं च वृतं च करोति स्म ॥ ततः रेको न पंचशत ए-
जपत्नीनां कुशुजातः क्रमेणानवानामासानां मत्स्यात्पुत्रो जातः । जातमात्रेण राजातिहर्षमभूत् । राजा ज्येष्ठपुत्रस्याधिकरूपं राजदृष्ट्वा
सहर्षेण दानानि ददाति पुराणानि करोति स्म । ततश्चतुर्थदिवसे जातकर्मदिकं कृत्वा नामधेयं चकार सतिलकुशेन संकल्पं कृते वृत्ता-
इत्यं नाराजानः कुशाक्षरसंयुक्तेन नामं करिष्यामीत्युक्त्वा ॥ तद्यथा ॥ बुधकुशल-धर्मकुशल-संघकुशल-वंशकुशल-विष्णुकुश-
ल-ईशकुशल-इंद्रकुशल-यमकुशल-अग्निकुशल-वरुणकुशल-कवेरकुशल-नैऋत्यकुशल-वायुकुशल-ईशानकुशल-इति नव-
रत्नानां नामानि स्थापितं अन्याश्च सर्वे राजान जातिकुशलेति ततः रिंद्रकुशलतिराजान रघुमातृभिर्पालितं । एवं ईशकु राजापि पु-
त्राणां दिने २ विवेकं कृत्वा-सहर्षेण सुखेन ब्रूति स्म ॥ ज्येष्ठपुत्रं विस्मृत्वा च रोषेण ॥ तदाराजपत्न्यातिविलापभूत्वा-यथाविधिना

३ मोघपाशस्याष्टांगोपोषधव्रतं करोमीति विचिंत्यैकचित्तेनाष्टमिव्रतं करोत्येकेन ॥ यथाप्रमारो न समये ममपुत्र राजा भवतु करु
णामयेति याचनां कृत्वा प्रतिपक्षाष्टम्यो दिने ॥ ततरेकस्मिन्दिने आलिंदया राजकुमाराणां सकुशलेति नामंभुत्वा सलज्जया स्वयं
मेव स्वपुत्राय कुशमात्रेति नाम करोति । तदा जाभुत्वा कुशमात्रनासौ प्रेतकुशेति वदति ॥ ततो राजा पुत्रेभ्यो सालयेषु नियोज
यति वहि ॥ हस्तिरथाश्वरथदेवरथमनुष्यरथेषु ॥ तदारजकुमारारेते रथेषु अभिमारुह्य स्वस्वेच्छया रमंति स्म ॥ कुशकुमारेणा
दृष्ट्वा त्वरितं कौरोपवशावधित्वा भातृभ्यो रथादवरित्वा स्वयमेकेन रमंति स्म ॥ भ्रातृजनारतिवत्तवान्भीषणमुरबंदृष्ट्वा कंपमा
नेन पलायिता । प्रेतकुशभूतकुशराक्षसकुरोति प्रलापं कृत्वा च दिनेऽकुशेन निर्जितः ॥ ततः पंचवर्षेण द्वर्षगते राजा पुत्रेभ्यः
गुरौ नीत्वा क्षरादिशास्त्रारंभं कारितं । पुनरसौ कुशेन ज्ञात्वा गुरोः गृहे गत्वा भ्रातृनामक्षरकाष्ठं गृहीत्वा लेखयामास च ॥ तत्रापि
भ्रातृभ्यः परायित्वा निर्जितः ॥ यद्यस्ति सकलविशिष्टास्त्रविद्या रत्नपरिक्षादिचतुर्ष्वर्थेषु विद्या भ्रातृभ्यः शिक्षितं तं दृष्ट्वा भुतमात्रे
णा कुशेन बुद्ध्या निर्जितवान् । तदापि भ्रातृभिः चंडालकुशेति प्रलापितं केचिद्वीरकुशेति कथितं ॥ तदारान्न शोकविस्मये भूत्वा

सहर्षेण चिंतयामास ॥ तत्कस्य हेतोः विरूपकुशराजा भवति चेदशुभं गुरो ननु शुभं अदिनापि । अशु सर्वेषां परिक्षां दर्शयिष्यामि सुक्ताः पि
५ स्तिका पुजमग्रे स्थाप्य पुत्रानवोचत् ॥ भो पुत्राः तत्पक्षात् न मेकमेकं गृह्ण इति श्रुत्वा सर्वे राजकुमारैः सहर्षेण सहसा गत्वा पिष्टिका मेकमेकं गृ
हीतं ॥ कुशकुमारैः केन ज्ञात्वाऽतिस्थूलमेकं गृहीतं ॥ तां दृष्ट्वा विस्मयेनाह ॥ भो कुमारं स्थित्वा इदं पिस्तिका भक्षय । इति श्रुत्वा सर्वे कुमारैः रिदं
पिष्टिकां सहर्षेण भक्षितं ॥ कुशैः केन पितुरग्रे स्थित्वा हासेन मुखं दृष्ट्वा २ भक्षितं ॥ यद्दृष्ट्वा राजा तिकोपेन चिंतयति । पापिना कुशेनैकेन म
माग्रे स्थित्वा निर्भयेन यथा मृगेन्द्रेन भक्षितं तथा ॥ सैव राजा भवति चेत् धिग्जन्मः ॥ पुनरेकस्मिं दिने राजा पिंडपात्रेश्वरं पूर्णं कृत्वा कुमारै
भ्यः भोजनं ददाति ॥ तजृहीत्वा सर्वे सहर्षेण भक्षितं अन्यः कुशैः केन एवं चिंतयित्वा न भक्षितं राजकुमारेभ्यः पिंडपात्रभोजनमयोग्यं भिक्षु
भवति यदि योग्यमेवेति विचिंत्य पात्रात्रिंशत्पात्राणां मध्येऽवरोप्य भक्षितं ॥ राजा दृष्ट्वा चिंतयामास । तत्कस्य हेतोरिति ॥ ततो राजा गुरौ
गत्वाति तन्निमित्तं कथित्वाह । भो गुरु पञ्चशतकुमारानां मध्ये को राजा भवति तत्कथयस्व ज्येष्ठपुत्र विरूपभूतत्वा पृच्छाम्यहं ॥ गुरु
वाच ॥ भो महाराज क्षमस्व मिथ्यामावद ॥ रूपं किं प्रयोजनदेव धर्मकर्मगुणास्त्रयः ॥ कुशकुमारे राजं च भवत्येव न संशयः ॥ ज्येष्ठे

नापिमहाराज कलाचारैरात्रदिना ॥ तस्माद्यत्नं कुरु सम्यक् सहसाराजसत्तमः ॥ इत्याकर्णराज्ञः मनसि उदासं भूत्वाऽतिकोपेन गुप्ते
नच षोडशसुवर्णाघटं करोति ॥ तस्मिन्घटे रत्नादि सुवर्णमुद्रिका पूर्णं कृत्वा गुप्तेन भूमावारोप्य ताम्रपत्रे संख्यां लिखित्वा संदेहे
नतिष्ठति ॥ तत्तरिक्षाकुराज्ञरिति विभूतिना किंप्रयोजनमेव विचिंत्य सलज्जया दंपत्यो कलहं कृतं दिने २ तदारजा तपोवनगमनं
नशक्यते । कतिचिद्विवसेऽष्टमिवुतमेकं कृत्वा राजापंचत्वमुपगतः ॥ राजपत्न्यः सहगामिनी भवंति सर्वे ॥ तत्र लिंदासकातिष्ठ
ति ॥ ततो राजकुमारैर्यथाविधिनाग्निसंस्कारं कृत्वा सर्वकर्मणि कुर्वेति च ॥ ततो राजकुमारः परस्परमहंकारेन कलहं करोति ॥ त
दा इंदुकुशकुमाराय संक्षेपमात्रं राजेति पिता कथितोस्ति तदपि प्रकाशकर्तुं न शक्यते मातैः ॥ ततरमातैर्जना सभया पुरोहित
मेवमाह ॥ भो पुरोहित राजकुमारगण मिथः कलहं करोति तच्छुभं न वयमपि पश्चाद्भयोस्ति तस्माद्यथा राजा कथितं तथा करि
ष्यामि । येन षोडशसुवर्णाघटालक्ष्यति सैव राजा भवति ॥ इति श्रुत्वा इंदुकुशप्रभृति राजकुमारैः पूर्वसंकेतं ज्ञात्वा वक्तुं न शक्य
ते । तदा कुशाह ॥ अहं सुवर्णाघटं गृहीत्वा च राजभविष्यामि गच्छेत्पुत्रा षोडशसुवर्णानि धयः ददर्शः ॥ अंते निधिवहि

६
श्रुपि मध्येचांतद्रितोनिधिः ॥ चतुर्णां राजशातानां चत्वारो निधयो धसि ॥ समुद्रे निधिरेकश्च निधिरेकश्च सागरे ॥ योजने निधि
रेकश्च निधिरेकश्च मोचने ॥ पृक्षाग्रे निधिरेकश्च पर्वताग्रे निधिस्तथा ॥ यत्र उदेति चंडाशु तत्रापि निहितो निधिः ॥ यतश्चास्तंग
तो भानुस्तत्रापि निहितो निधिः ॥ यत्र देवामही पतिस्तत्रापि निहितो निधिः ॥ कुमारजनकारे ते निधयो निहिता भुवि ॥ एतानियो
विजानासि स एव नृपतिर्भवेत् ॥ ॥ एतेतामुपत्रे लिखितमस्ति तच्छ्रुत्वा कुशकुमारेण सर्वनिधयः प्राप्तं ॥ तदा पुरोहितमंत्रिज
नानामतिविस्मयमभूत् ॥ तत्कस्य हेतोरिति ॥ पुनर्मंत्रिजना राजकुमारानवोचत् । भो कुमार येनासौ सिंहसनमभिरुह्य तिष्ठ
ति सैवं राजा करिष्यामीति श्रुत्वा राजकुमाराः सहर्षेण सहसा शुचि शीलं कृत्वा अलंकारादि वस्त्रेणाद्याश्च देवार्चनंगताः ॥ कुश
कुमारेण ज्ञात्वा तदवसरे सहसा सिंहसनमभिरुह्य तिष्ठति ॥ ततो धातुजनाः सहसा गत्वा तं दृष्ट्वा परस्परमुचुः ॥ धिक् वयं ज
न्य पापीनाकुशेनासौ सिंहसनैतिष्ठति हा हेति ततः पुरोहितामात्यजनैः पौरजनानां ह्यनय परस्परं संमतं कृत्वा तदुत्तमं क
थित्वा च कुशकुमाराय यथाविधि नाराज्याभिषेकं ददाति स्म ॥ वीरकुशमहाराजेति नाम स्थापितं ॥ तदा तेन यथापिता पालितं

६

तथा ३ मात्पपोरजनग्रामनगरजनपदादिसर्वा वशीकृत्य सहर्षेण राज्यभोगं कृत्वा तिष्ठति ॥ पोरजनैरपि आशिर्वचने दत्त्वा
ससुरवेन स्थितं ॥ विरूपोपि गुराणार्थं मानितं सर्वैः ॥ अथांलिंदयारतिर्हर्षभूत्वा ॥ चैवं चिंतयामास ॥ अन्य राजकुमाराणां सपत्नी
भवति सुरूपां च सर्वैः । मम पुत्रविरूपभूत्वा त्पिता व्यवहारं न कृतं । अश्रमया किं करिष्यामि विरूपाय सुरूपकं न्या को दास्यति
हा दैवेति । चक्रवर्ति राजा भवन्त्यसौ विना कन्या कथं भवति । सुरूपाविशते कन्या यदि स्यत्र न विशते ॥ विरूपापि प्रदास्यामि
मम पुत्राय सांप्रतं ॥ इत्युक्त्वा पुत्रमवोचत् ॥ भो महाराज ते व्यवहारकर्तुमिच्छाम्यहं कथं करिष्यामीति ॥ राजोवाच ॥ सुरू
पाय सुभ्रं मात विरूपा किंप्रयोजनं ॥ भ्रातृपत्न्यसुरूपास्य तस्मा ह्यज्ञा भविष्यति ॥ सर्वेषामधिक सुंदरी कन्या देहि नैव यदि
विक्रमेण निर्जित्य राज्यं च कन्यां च गृहीष्यामि ॥ इत्याकर्णालिंदया पुरोहितमवोचत् ॥ भो गुरो राज्ञे व्यवहारसमयं भवति
सहसोपायं कुरु विरूपान सुरूपैव दृश्यतां । इति श्रुत्वा पुरोहिता मात्प सहमतं कृत्वा हतं प्रेषयति ॥ हतजनैरन्य ग्राम न
गर देश देशांतरं गत्वा पृच्छति याचयति । राजभिर्विरूपाय कथं कन्या दास्यामीत्युक्तं न ददाति क्वचित् ॥ एवं षोडशसु राज

कुलेषु गत्वा याचयति. तदपि कोपितदास्यति । निर्भृत्य पुरोहितमवोचत् । गुरोकन्या मानीतुं न शक्यते कोपितदास्यति. क्षमस्व
॥ इत्युक्तमाकर्णा हिंदया मोघपाशस्य ब्रतं करोति. सुरूपाकन्यार्थे एकचित्तेन । पुनर्दूतमवोचत् भो हतजना सुरसेननामजनप
दे कन्याकुञ्जनगरेवरे. समुद्रकराजाः पुत्री सुदर्शरानाम कन्या एकोस्ति तस्मिं गत्वानय. ॥ इति श्रुत्वा दूतः सहसा गत्वा ह ॥
स्वस्त्यस्तु महाराज. आयुरारोग्य वृद्धिरस्तु. नारायाण्यं शशाङ्गराजपुत्र वीरकुशराजा. तव सुदर्शकन्यामेकं देहि इति प्रार्थितं क्षम
स्व ॥ पुनरसौ चक्रवर्तिराजा वीरपराक्रमप्रतापवान् भागवान् गुरावान् तस्मात्पुत्रमावेव हाराय प्रार्थयामि कृपां कुरु. य
स्य गृहे अष्टैश्वर्यसत्तरत्नादिपरिपूर्णाः भवंति तव भागमेव विशेषेण महास्थानपुराणभूमीति तस्माद्विलंबमाकुरु ॥ इत्या
कर्णं समुद्रकराजा एवं चिंतयंति ॥ वीरकुशराजा विरूपोपि महावीरश्चक्रवर्तिरेव । संबंधकर्तुं भुभमिति विचिंत्य. दूतमाह ॥
दूतविरूपोपि मम दिव्यकन्यादास्यामि राजात्रानय ॥ इति ॥ भो महाराजान्य दूतं प्रेषयामि नागमिष्यति राजा. नागमनं भुभं
इति किं । चक्रवर्तिराजः बहुलोकाः सति सज्जनानां पीडामिव भवंति ॥ पुनः परचक्राय स्वराज्यं मादर्शय. । उष्टमंत्रिजनाः भुष्ट

मेव करिष्यति. नान्य ॥ इति ह तव च न माकर्ण्य एव मेवेत्युक्तातिष्ठति ॥ ततः पुरोहित प्रभृति अमान्यजना वाराणास्यां राजति
गत्वा प्राह ॥ भो महाराज तव भाग्यमेव सुंदरिकन्यां प्राप्तं तां आनीतुं सज्जीकुरु वयमपि दृष्ट्वा गताः ॥ इति श्रुत्वा वीरकुशो न मु
द्रिकां ददाति तेभ्यः ॥ अलिंदयापि सहर्षेण चतुरंगवत्तकाय सुवर्णपाल गीतवाद्यनृत्य सखीजनादिविविधो पहारं सज्जी
कृत्वा तत्र द्यो रितवान् ॥ ततो राजा तानागतं दृष्ट्वा सहर्षेण मुदिन मुलग्न सुवेलायां यथाविधिं कृत्वा तस्मै सुदर्शना कं
न्या ददाति स्म । तदामान्यजनै र्राज्ञे हयगजधनरत्नादिं प्रदोषयित्वा च मान्यं कृत्वा सर्वविधिपूर्णा सुदर्शनां सुवर्णपाले
स्थाप्यः नानावाद्यगीतनृत्यमंगलाशब्दादि सिंदूरजात्रां कृत्वा सर्वे कन्याकुञ्जनगरात्पुष्टानं कुर्वन्ति च ॥ ततो राजा चतुरंग
वत्तकायं दासीदासखविजना विविधकुटुंबादिकं गोमहिषंदत्वा मिथः संभाष्य वादयित्वा परिव्रजन्ति । क्रमात्वारान्तस्याऽनु
पप्राप्तः ॥ पुरोहितसहसा राजति गत्वा ह ॥ भो महाराज तव प्रतापेन समुद्रकराजपुत्री सुदर्शना नीत तत्रारामस्थाने प्रा
प्ते यथाऽमरादस्य रसा गतं तथा ॥ एवं सुदर्शना कन्या सदृश मेदिन्यपि न विद्यते । अथ कन्यादानं ग्रहणं कुरु राजसत्तमः ॥

तदालिंदयेति श्रुत्वा पुरोहितमवोचत् ॥ भोगुरो सायवहारदिने सर्वोपकारेण राजमुखेन दर्शय तस्मै सादिव्यसुंदरी तस्मादि
रूपाय मादर्शय विपत्तिर्भवति इत्याकर्ण्य पुरोहितेन मुदिने सुलग्ने विविधमंगलादिशब्दः पूर्णघटपुरःसरेण सिंह राज्ञां
कृत्वा सहर्षेण राजगृहे प्रवेशय ॥ तदालिंदया दृष्टुमिति विस्मयेति श्रुति ॥ ततः पुरोहितेन यथाविधिना होमादि कृत्वा रात्रौ त्रि
शामे भुभस्थिरलग्ने तस्मै वीरकुशा कन्या ददाति स्मः तदा अग्निर्नज्वलति धूमत्वेन ॥ लोके दीप उर्वली भवति च न ज्वलति ॥ त
स्मिन्समये एकांतेन कन्यादानं करोति ततो राजति हर्षेण सहसा ग्रामगजाभ्युत्थ दासी दासवत्स्राहंकार गृहक्षत्रशयनासनादि
गुरवे दक्षिणां ददाति ॥ ततो राजा तपुरे गत्वा तिहर्षेण सर्वं चिंतयति ॥ धन्याहं पिता ह्यलेन राजा कर्तुं न रोचति मह्यं ॥ मम भाग्येन
षोडशनिधिं प्राप्नोच सिंहसनीषि उर्वशी सदृश सुंदरी कन्या मयि होति ॥ ततः पुरोहितेन सुदर्शना कन्या माहु एकोष्ठागारे प्रवेशयति
तत्र त्रिरत्नमूर्तयश्चित्रितोति । अष्टमीव्रतकथाचित्रितानि विविधरत्नस्वचितानि सुवर्णवितानि धर्मधातुमंदलालंकृतानि स्व
र्णसिंहासनीपरि विविधकोमलसय्यासनानि शोभकानि सुगंधान्यस्ति तत्र कोष्ठे तां प्रवेशयित्वा पुनर्वहिरागत्य पुत्रमाहु एचं

ते प्रवेशयति ॥ दंपत्योरति कीडा युक्तेनैकरात्रौ सयाते ॥ प्रातः काले अलिंदात्वरितं गत्वा सखीजनानां गुप्तं कृत्वा पुत्रपत्न्य-
स्वयं सखीभूत्वा तिष्ठति ॥ तदा सखिजनसहैकांतं न कृतं राजापि अहति तस्मै द्रष्टुं न दास्यति राजावपि दीपं न ज्वालयेत् तं ध-
काले शयाते ॥ एवं पक्षमेकं गते सुदर्शनायामनसि अर्धोऽस्थं भवति अशापि पुभो न दृष्टं तत्किं न श्रुतं वा न दृष्टं कस्य हेतोरि-
ति ॥ भ्रातृणां तु दर्शनां वर्तते वस्त्रभस्य कथं न । महाद्रुतभूतं हाहा धिग्मेजन्मश्चक्षोरभागं चांगसमधि ॥ लावण्याभरणा-
तिप्रसाधनानि कर्तुं किंप्रयोजनमिति विचिंत्य मलिनमुखेन प्रसाधनं त्यक्त्वा तिष्ठति ॥ अलिंदाह ॥ पुत्रपत्नी किमर्थं नित्यप्रसा-
धनं वर्जितं तं कुरु । साचाहे ॥ किंप्रयोजनमिति ॥ अलिंदाह ॥ सुदर्शनेत्वं विधवा न्युभो मामंगलं कुरु । इत्याकर्ण सुदर्शना-
सलज्जया मातरमुवाच ॥ अशापि पुभो मुखेन दृष्टमिमुक्ता लज्जया तिष्ठति ॥ ततरलिंदया तामुवाच ॥ राजपत्नियेवं माव-
दे नवयौवनत्वं भवति चलज्जां वर्जय सखिजनैरुपहास्यं करोति सानिर्लज्जा भवति । तस्मादलक्षणास्वभावमाभव प्रसाध-
नं कृत्वा नेत्रौ कंजलमाधाय सहर्षेण लक्ष्मीवतिष्ठः मासं कां कुरु इति श्रुत्वा स प्रसाधनेन स्थितः क्रमादात्रौ रति कीडा युक्तेन

५ मैथुनं कृत्वा परस्परचुचुवः ॥ पश्चान्मिथ मुखद्वयमिच्छति ॥ तदा सुदर्शणा पुरुषमुवाच ॥ महाराज महासुखेति क्षमस्व नित्यं
लयेति मावद ॥ राज्ञो नादि वेश्या समान भवेति नीतौ कथितो स्ति तदपि जुगुप्तेन निर्लज्जा भवितव्यः परस्परभाषनमेव च द्वयं
नास्त्यदृष्टवत् ॥ प्रभो मुखद्वयं विद्यते यद्यधिकः सुखं स्यादिति स्नेहलक्षणां अंधकारकोष्ठे क्वचिदसवति न च सती तद्वद्वत्पहं
हारधिग्मेजन्मः दिवानिशं पुरुषद्वयं न प्राप्नोति तस्मिन् यौवनसमये चांधकार उग्नितौति मग्नो हं भवति गुप्तेनापि द्वयं नेक्षति
प्रभो दृश्यति ॥ यथा पूर्णचंद्र तथा निर्मलमुख कथं प्राप्स्यति । हारदैवेनैकं दुःखं करोति । सर्वसुखभोगामलमित्युक्त्वा उद्ध्वसे
न तिष्ठति ॥ तदा वीरकुशराजा सुखेन सेरते ॥ सुदर्शणा पुनस्तमाह ॥ देव किमपि नौक्तं कथं निद्रामेव वभूव मम तु निद्राना
स्ति मयि पीत्यस्ति यदि क्षापमानयित्वा दर्शनां देहि ॥ पुरुषोवाच ॥ प्रिये सुदर्शरो मम प्राणा समान रत्न धर्म कर्मादि सर्वं त्व
मेव नान्य ॥ पुनः संसारस्यातिस्थूलं पितरौ मम बालसमये मोत्यक्त्वा दिवं गतः तदा जनन्याः पुरुषार्थेन मया राज्ञं प्राप्नोति तस्मा
त्तं सर्वं माता जानन्ति ॥ तथा यथोक्तं तथा करिष्यामि तुक्त्वा शेरते तदपि सुदर्शणाऽभिदधति तिष्ठति ॥ एवं प्रतिरात्रौ परस्परं

भाषयित्वा । एकस्मिन्दिने प्रातःकाले एकांते आतंकया वीरकुशमातरमुवाच ॥ अंवसाचातुर्यमेव सम्पद्यन्ते कुरु ॥ इति श्रु-
त्वा पूर्ववत्तामाहुयाह ॥ सुदर्शरो किमर्थं रात्रौ जागृतोसि मलिनमुखोसि चक्रवर्तिराज्ञिभवत्यपि एवं कृशांगः दुःखमलि-
नमुखं माकुरु ॥ इत्युक्तमाकर्ण्य सवाय्यनयनो भूत्वाह ॥ जननीमया बहुना किमुक्तं अन्यपुरुषाणां तिग्जाव ह्यभृम्य मुख-
द्वयं लक्षितो हं भवति ॥ एष चक्रवर्तिकोष्ठे दीपैको नास्ति ॥ किं भोग्यं किं सुखं तस्य मुखद्वयं न विद्यते ॥ मुखेन कोमलेनैव-
तुष्यं नान्ये भविष्यति ॥ अलिंदाह ॥ पुत्रपत्नीमाभौषि कलाचारे तुवमेव ममापि पुरा माता कथितोस्ति इति किं भग्विना
अपुत्रेण पुरुषमुखं मादर्शयति ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ कामरागेन पुराणं न दृश्यति राज्ञे भ्रष्टं भविष्यति परैरपह्रीयते च पौर-
जनानामपि पीडां भवति । तस्माज्जौवनात्पया त्यश्वा त्वरस्वरस्य दर्शनां कुरु । इति मम माता कथितश्रुत्वा सत्तज्जया स्थिता
हं ॥ एकदा सौ वीरकुशजातः ततः पश्चात्पुत्रो दर्शना कृतं ॥ त्वमेव एवं कुरु सहसा माभव अपत्यार्थं एकचित्तेनाष्टमीवृत्ते
कुरु ॥ एतद्धर्मेण सपुत्रो भवति तदा पुत्रवध्नौ दृश्यतां शंकां वर्जयित्वा ॥ इति मातुर्वचनं श्रुत्वा सुदर्शना एवं चिंतयति-

किमिति एवं कलाचारं न दृष्टुं न श्रुतं मया ॥ एवं रूपं यौवनं च व्यर्थं त्वमुपगच्छति ॥ सा एव मयीति भूत्वा महाकथेन सर्वज नानामाहूया
 ह ॥ सर्वायः दीपमानयाद्यापि पुरुषदृष्टुं न विश्यते महाश्रुतमिति किं ॥ तदुःखं कस्मेगत्वा कथयामि सर्वाय युयमपि कदाचित् दृ
 ष्यं वा न । भुभमभुभमिति मां दर्शयं देहि ॥ आत्परुचु ॥ सुदर्शरौ वयमपि मुखं दृष्टुं कदाचन ॥ धीर्यचित्तं भवेत्पुत्रा स्वस्वालयं
 या यौवनाः ॥ भिग्मेजन्मेत्पुत्रातिष्ठति कतिचित्काले अन्यातंकया किमपि न त्वा कृशांगी भूत्वा च सरोधेरा मातरमुवाच ॥ ॥
 माते कोपि प्रभो दर्शयं देहि ननु प्राणत्यागं करिष्यामि ॥ अलिंदाह ॥ पुत्रपत्नि द्रष्टुमिच्छाभवति यदि अश्वचतुर्थदिवसे दर्शयामा
 लायां राजानमास्थाप्य दर्शयामि ॥ विनाकारणे न कापि दृष्टुं नेच्छति ॥ इति श्रुत्वा प्रमुदितमनसा तिष्ठति ॥ छथाचं क्रमे संनि
 तं ध्यायंति वकोचयः ॥ श्रुत्वा च पिपाशा च भुक्तं कैयं यथोच्छति ॥ भक्तिजनो ईश्वरं च स्मरति यथा तथा स्मरंति च यथा हं क्षामानुसंवे
 शमातुराः ॥ तदा लिंदया पुरोहितमंजीजना नेवं हंतांतं कथयति ॥ तच्छ्रुत्वा मात्यजनो वाच ॥ अलिंदैवं यत्नं कुरु ॥ एतेषां मध्ये इंदु
 कशकुमार मग्रे स्थाप्य तस्मै छत्रमादत्वा चान्ये चामरं च इत्युक्त्वा दौ इंदुकशाय दर्शयामि यत्नं करोतीति ॥ एकदा वीरकुश

राजान छत्रं दत्वा पृष्ठे स्थापितं ॥ पंचशतकुमारदि पुरोहितामात्य छतिधारक पुरःसरस्थापितं ॥ ततरलिंगं दया तामाहूय दर्शयामास ॥
शालाया मानीत्वा तं दर्शयामास ॥ अलिंदाह ॥ पुत्रपुत्त्रि राजानदर्शय ॥ इत्याकर्ण्य सुदर्शयामास ॥ सुदर्शयामास ॥ से
वराजा सेवमंत्री सेवगुरु सेवपौरजनाः ग्राहकश्चामरसेव छतिधारकसेव च पश्चाच्छत्रधारकं दृष्ट्वा एवं चिंतयति ॥ महावि
रूप भीष्मसमर्प्य सौकः ॥ धन्येभ्यः सृष्टि एवं राजसभाया मघोर मूर्ति कीपिन राजसभाविलत्वमेवेत्युक्त्वा फुत्कारं दत्वा
मातरमुवाच । मातरसौ पुरुषसुंदरं दृष्ट्वा कृतार्थो हं भवति ॥ अद्य मे सफलं जन्म सफलं जीवितं च मे ॥ कामदेवसमानैव
पुरुषो मे भवत्यसौ ॥ मातरस्त्यरेकवार्ता श्रुत्वा ॥ तत्र सभायां छत्रधारकपुरुषाति विरूपात्रमास्थापय सभाविशोभा मेव चासौ
राजाति सुंदरं धन्यः मातरसौ पुरुषैक नगराद्विस्थापय राजकुले मास्थापय । छत्रधरान्यकुरु ॥ ततरलिंगं दहाह । पुत्रपुत्त्रि ए
वंमावद किंतु पौरजनारमात्याश्च वंदिता मानिता सदा ॥ महापुत्रा महावीर महाधीर विचक्षराः ॥ चतुर्षष्टिकलाविद्या पारं
गतरसौ नृपः ॥ दाता भोगी कृपावंत महाबल पराक्रमः ॥ तद्विजेन च तदुधीना राजे समभवत् ॥ अमराजभिश्च सेवा कृतं त

त्माद्रूपकिंप्रयोजनं सर्वैस्तु गुणमाति ते रूपेण ॥ गुराहीने सुरुपंच लोकैर्नैव माति ते तस्मात्स्थूलं गुणं रत्न बहुजन रत्नं कुरु ॥ इत्या
 कर्ण सुदर्शना एवं चिंतयति ॥ तदीयं किं कुलं तस्य एवं राजान्यवि शते ॥ दासीवत्भवत्सहं कास्य आश्चर्यमनु ते च तत् ॥ ततः त्रीसमये
 कोष्ठे सुदर्शना पुरुषमुवाच ॥ प्रभो यदि नैव इदं दर्शनां प्राप्तं अति हर्षमभवत् । तथाप्येके संदेहोस्ति इति किं असौ ह्यत्र पारंगी सेव
 कः महाविरूप भवति चात्र सभास्यां मास्थापय अन्ये रेके ग्रामे कार्यं दत्वा तत्र स्थापय । सभाति विशोभा च लज्जामेव भवति तव कथं न । म
 या दृष्टमाने फुत्कारं दत्वा च त्राशभूत्वा स्थिता ॥ इत्युक्त्वा कर्ण राजा स्मितं कृत्वा ह ॥ प्रिये ह्यत्र धारकापमानं न कुरु तत्र नगरे अथ
 र्यनिधिस्सैव तस्मात्तामिति ज्ञात्वा मान्यं कुरु ॥ इति श्रुत्वा सुदर्शना प्रीतिभूत्वा तिष्ठति ॥ ततः पश्चा राजा मातरमुवाच ॥ मातः सुद
 र्शना इष्टुमिच्छाभूतं दीर्घकालं गतं कथं ॥ माता उवाच ॥ राजन् इष्टुमिच्छति यदि अवशरं दृष्ट्वा दर्शनां दास्यामि संदेहं मा कुरु ॥ इ
 ति श्रुत्वा तु स्पी स्थितः ॥ अथैकस्मिं दिने सुदर्शना मातरमुवाच ॥ मात मनस्यति उदा संभवति अथ माधवो काले क्वचिदुशान क्रिडां
 गच्छामि आज्ञां कुरु मयि कृपास्ति यदि त्वमपि विजयतां ॥ जनन्युवाच ॥ साधु २ क्षत्रिये आगत दिवसे गच्छ अशन ॥ इत्युक्त्वा लिंदा उ

शानपालकमाह्वयः भोउशानपालके तत्रशोभांरुत्वाचातिमनोहरकुंजमेकं निर्मितंकुरु ॥ इत्याकर्ण्यसौ त्वरितंगत्वा स्वकरोति ॥ ततः
अलिंदापुत्रमुवाच ॥ भोमहाराज सुदर्शणादप्युमिच्छति यदि स्वंकुरु प्रादौ उपवनंगत्वा त्र गुप्तेन कुंजगृहे प्रविश्य दर्शयः इत्युक्त्वा क
र्णराजाव्रजति । ततः पश्चात्सुदर्शणामातरंप्रणिपत्य सहस्रेण सखिभिस्सार्धं तत्रव्रजंति चेवं अश्विवलेन सुवर्णापालमभि रूय्य यथा
नंदनवनवरे सचिदेवी सखिजनैः सहागच्छति तथा ताः क्रमान्तत्रप्राप्तः सुदर्शणा स्वर्णापाला दवतविष्णारामेरमतिस्म ॥ पुनर्यथे
च्छया तरुनममपृच्छति च दृष्ट्वा २ पुष्पातिगृहीत्वा पुष्पमालाभिभूषयित्वा इतस्तत गच्छति च विभ्रामयति क्वचित् । तापेकित्वा जलरु
दां विचरित्वा च चामरं ॥ पुष्पगंधं पुनर्घ्रास्य ग्राह्यपुष्पसरोवरे ॥ पुनः सखिजनामुरुषभावेन ताडयित्वा २ नृत्यं करोति स्म ॥ तत्रहं
स शालिका कोकिल मयुर चक्रवाक कुनाल जीवंजीवक पंक्षिगणा मधुरं निकुंजति स्म । यंश्रुत्वा मैथुनं दृष्ट्वा च पुरुषत्वेना लिं
गनं मालिं गैवं रमति स्म । क्रमाच्चानुमनोभवति कामरागेः कतिचित्काले तत्रमनोहरकुंजगृहस्थानं दृष्ट्वैवं चिंतयति ॥ एषम
नोहरगृहं क्वचिन्नदृष्टं हाहेसुक्ता कुंजगृहसमीपेतिच्छति ॥ तदातत्रस्थवीरकुरौ नदृष्ट्वा सहसा वहिर्गागत्य तस्मै गृहंति स्म ।

चालिङ्गपुत्रं वयति ॥ तदा एवं विरूपं दृष्ट्वा त्राशरुतेन सखिता हयाह अलितत्रकुंजगृहात्प्रवेश्य त्राशकरेण गृहीति सहसा गच्छति ॥ इत्याकार्षे.
 वीरकुशेन तस्य पुनः कुंजगृहे प्रविश्य निलीयति तिष्ठति ॥ तदा सखिजना त्राशभूत्वा शतस्ततः परायिता विलयंगता ॥ ततः रलिंदाथरथलाप
 माताह ॥ हतास्मीति विचिंत्य मूर्च्छाभवत् ॥ अथ सखिजना त्राशकर पलायितं दृष्ट्वा सहसा गत्वा तामंगपृष्ठे स्थाप्य सुवर्णपात्रेभिः प्रवेश्य त्रा
 शेन त्वरितं निर्हतयंति सर्वे राजगृहे ॥ तत्र तद्दृष्ट्वा मातरं कथयति तच्छ्रुत्वा माता मबोचत् तत्पराक्रमेण तत्र गहनेन सदारक्षा भवति
 अन्यभूत राक्षसादि प्रवेशितुं न शक्यते तव भाग्यमेव ॥ ततः एकस्मिं दिने सुदर्शिता मातरमुवाच ॥ मातभंदात्तारो याने रमयन्तु मिच्छति भू
 तं आज्ञां कुरु ॥ माता उवाच ॥ सुदर्शीणो अद्य भूमेन आगत दिवसे गच्छ ततः तरो वरे बहवः पद्मपुष्पाः सन्ति । तंगृहीत्वा वामानय इत्युक्त
 माकार्षे राजा मातरि गृह्यत्पदेशं यं यथा वदति तथा तत्र पुष्करिणा कंठमात्रजले प्रविश्य निलीय समवस्थितः ॥ ततः सुदर्शीणा
 सखिभिः सार्धं तत्र गत्वा यथेच्छया जलकीडांश्च परस्परं पुष्पप्रहारं करोति स्म ॥ कतिचित्काले तरोरधविश्रामयति विविधरसकथां शृणु
 कथां कृत्वो पुनर्ता ये सति जले प्रविश्य परस्परं जलकीडां कृत्वा पुष्पगृहीतुमारब्धः ॥ अथ राजा मन्मथरागेनाधिरचित्तेनातिगूढेनाऽ

लिंगं जले स्थाप्य तां चुंबुव । तदा सुदर्शणां त्राशेनार्घ्यावलोकितेभ्यः स्मृत्वा थलथलायमाना वस्त्रेणाच्छाद्य भागेन रक्षाभवती विचिं
त्य सहसामातरि गत्वा तदुत्तांतं कथयति ॥ पुनरेकस्मिं दिने आमुषालजने रामफलमानीतं दृष्ट्वा मातरमुवाच ॥ मात आमुवने गत्वा
आमुफलदर्शितुमिच्छाम्यहं आज्ञां देहि ॥ मातोवाच ॥ सुदर्शणोऽयनाशुभं भवति आगतदिने गच्छेत्पुत्रा राजानमवोचत् ॥ महा
राजपुत्र सुदर्शणां चूतवनगमनमिच्छितं यत्नं कुरु ॥ इति श्रुत्वा राजा सहसा तत्र गत्वा दृक्षपत्रेनाच्छाद्य निलीय समवस्थितः ॥ ततः
सुदर्शणां सखिभिः सार्द्धं आमुवनं ययौ ॥ तत्रामुफलं भक्षित्वा सहर्षेणातिष्ठति । पुनरुत्थायामुफलं दृष्ट्वा इतस्ततः गच्छति
तदा विरकुश हुंकारशब्देनागत्य तस्यैऽलिंगं कृत्वा चुंबनं च स्तनमर्दनं करोति ॥ कृत्वा पुनः तत्र निलीयस्थितः ॥ सुदर्शणां त्रा
शेन मूर्च्छा भवति ॥ तदा सखिजना दृष्ट्वा त्वरितं आगत्य माभैरिति कुर्वन् ॥ सुदर्शणाह ॥ सखाय तत्रासु पिशाचेनालिंग्य
जीविताद्यवरोपयितुमाल्लेखः ॥ तदाऽचेतो हं भवति ॥ चांगस्य तु सुखमेवेत्युक्त्वा सर्वेति हर्षतः ॥ ततः यामिन्यां राजा तपुरे प्रविश्य
सुदर्शनामवोचत् ॥ प्रिये आमुवनस्य वर्तमानकथं कति फलभक्षितवान् ॥ सुदर्शनाह ॥ प्रभो तत्रासु पिशाचैकागत स्तं दृष्ट्वा परौ

यिता भक्षिणां कुतः ॥ छत्रधारकैक उद्यानभीकरैक आमुषिशाचैक सदृशीभवति अतिभीममूर्तयः आर्षावलोकितेश्वरस्य प्रसादात्
 रक्षाभवन्त्यहं ॥ पुनर्जलराक्षसैक व्यक्तकर्तुं न शक्यते को वाच ॥ इत्याकर्ण्य राजा स्मितं कृत्वा कदाचिन्मागच्छ वनमिति वदित्वा शेर
 तेह ततरेकस्मिदिने सुदर्शनाः स्वर्गज रथसंख्या कर्तुं विद्यते शतिश्रुत्वा तान्दुष्टुममीक्षति ॥ मातरमुवाच ॥ अन्वहस्यस्वरथान् उ
 द्दुमिष्णाम्यहं वदेति ॥ माता उवाच ॥ पुत्रपत्नी अथ न पञ्चाङ्गुल्युक्ता पुत्रमाहुयैवमाह ॥ पुत्रसुदर्शणा हस्यश्चरथाद्दुष्टुमिच्छ
 तियत्नं कुरु ॥ यं श्रुत्वा राजा त्वरितं हस्तिशालांगत्वा स्वर्गजपारकभूत्वा तस्मै अलंकारेणाद्याय गजमारुह्य स्थितः ॥ ततः सुद
 र्शनां सहस्रेणैव सखिभिः सार्द्धं हस्तिशालां प्रविश्य पर्वतसमानगजवर्गं दर्शयामास ॥ दृष्ट्वा नाम मपृच्छत् ॥ सैव राजगजस्थूलं सै
 व वीरगजस्तथा ॥ सैवामलंगजश्चाय व्याहारगजसैव च ॥ एवं नामादिपराक्रमं श्रुत्वा तत्र स्थितः ॥ तदा गजाः प्रमुदितहृदयाः तां
 पुराण्यमुस्वरं करोति । गजपारकपुरुषैरपि पुराणं कुर्वेति चाम्यैः सैकेन न करोति ॥ तदा सुदर्शणा सरोधेरा स्वगृहं प्रविश्य मातर
 मुवाच ॥ अन्वहस्तिशालांगत्वा हस्तीन् दृष्ट्वा गतं तत्र सर्वैर्गजपारकैः पुराणं करोति विरूपपुरुषैकेन न करोति तत्कस्य हेतोः ॥ तस्मै

दंडं कृत्वा नगराद्विहोरय जनसुवाच ॥ राजपत्नी स्वमुक्तमयोग्यं तेनापमानकरोत्यपि दंडकर्तुं न भवति राज्ञः स्वात्माव दसौ .
तस्य तापा ऊज इव विभवति । इत्याकर्णो स्वमेवेति ज्ञात्वा तुष्णीस्थितः ॥ ततः रात्रिसमये राजा पृच्छति । प्रिये गजपरिधाकथं सुंदरं वा
सुंदरं ॥ सुदर्शनाह ॥ प्रभो सर्वे गजाः सुंदरवर्तते दृष्टुं गतं चान्यगजपारकैकेन मय्यमानं कृतं तस्मै नगराद्विहोरयात्रमास्थाप
य ॥ राजोवाच ॥ सुदर्शनाक्षमस्व तद्वातो मावद तेन कस्मै न मानितं तदाज्ञाविना किमपि कर्तुं न भवति अद्विवांश्चेति ॥ इति श्रुत्वा
तुष्णीस्थितः ॥ पुनरेव मस्त्रे शाखां गत्वा परिक्षां दृष्ट्वा निवृत्त्य च तामाह ॥ मातविरूपाश्च पारकं दृष्ट्वा तिभया कोपेनागतेति ॥ पुनरेव
सुरवपालशाखां गत्वा विमानरथपरिक्षां दृष्ट्वा गता तत्रापि एतं पुरुषं दृष्टं तत्किं ॥ शृणु देव महाराज प्रार्थयामि तवागुके ॥ प्रीति
भावं मयि ह्यस्ति एते चात्र न स्थापयः ॥ छत्रधरगजपारकाः ॥ अथ पारक यानपारकारिति ॥ तैर्राज्यविशोभां करोति महागुमान म
हाविरूपाः तस्मात् शीघ्रं विवर्जय नैवेत्ति हंगच्छामि निद्रापित भवामि ॥ राजोवाच ॥ सुदर्शने शेषं माकुरु अकृतं मम समान
मेव करोति तस्य भावादाज्यभोगं प्राप्तं तस्मादपराधं क्षमा करोम्यहं ॥ अथ कदापि क्वचिन्नगच्छापत्यकामनायुमिव तं कुरु तस्य

तपेन संतानो जायते. ततः पश्चात्परस्परमुखं दृष्ट्वा सहर्षेण स्थास्यामि ॥ इत्याकण्य मनसि संदेहो भूत् ॥ नाना प्रकारैः हाशकारैः कृत्वा स्थिताः ॥ ए
 कस्मिं दिने राजा चतुरंगवत्सैः संयुक्त्य हस्तिरथमारुह्य वनं गच्छति ॥ तत्र वने सुशोभां दृष्ट्वा २ वनं बहिरं कृत्वा तिष्ठति ॥ तदवसरे ३ काश
 मात्रेण हस्तिशालायां अग्न्युत्पातं भवति । तदा गजपारकपुरुषै रग्निमृयन्तुं न शक्यते हाशकारेण सभया उच्चस्वरेण जनारुतं । यं श्रुत्वा
 ४ मातृपुत्रा जनाः स्त्वरितं त्वरितमागत्य ददर्श तै रपि रग्निमृयन्तुं न शक्यते ॥ तदा तपुरे स्थिता लिंदा सुदर्शणा सखिभिः सार्धं सभया कर्मशि
 खायां स्थित्वा दर्शयामास ॥ ततस्त्वेव पारपुरुषेण दृष्ट्वा ५ धमारुह्य धवेगेन राजनिगत्वा कथयति वने ॥ यं श्रुत्वा राजा सह सा स्वमारुह्य
 वेगेन तत्रागतः ॥ यं दृष्ट्वा कृतांजलिना गगनदेशे ६ वलोका सुरेन्दुमारुह्या ७ भादवतार्य हस्तिशालायां प्रवेशयति तत्र खड्गेन भृंखलं
 छित्वा ८ गजान्वहिच्छोरयति । सर्वे ओजसि सर्वरक्षा भवत् । ततरिन्दुप्रभावा दध्रुकृतं प्राङ्भूतं चाग्निशान्ति भवति क्षणात् । एत
 त्प्रभावास्ति राजा क्वचिन्नविद्यते प्रसंसनीयः तद्वलेन सर्वरक्षा भवत् सुदृष्टिश्च धन्यः ॥ चावलोकिते भरस्य प्रसादत रिति वदति अ
 लिंदा सुदर्शणा ॥ तेन खलु पुनः समयेन तस्यैव प्रसदि कुञ्जानामवाप्सरा संनिपतितो भूत् ॥ संनिषर्गाश्च ॥ तत्र महाबलानि

एवमभाषतः ॥ धन्योसित्वं महाराज धन्यवीरकुशाभिधः ॥ इक्ष्वाकुरधिकं स्थूल धन्यवीरपराक्रमः ॥ गुराधारश्च धन्योसि धन्यकक्षा
राआशयः ॥ शक्रवशं कृता धन्यः रक्षाभवगजावराः ॥ चिरं जीवभवराजन् अक्षिवान्वलवांस्तथा ॥ धनवानैश्वर्यवांश्च जनवान्मोक्ष
वांस्तथा ॥ इतिकवित्पथित्वा तत्रस्थितः ॥ तदा वीरकुशातिहर्षेण तस्मै ह्योमकवस्त्रालंकारं ददाति स्म ॥ तदा कुजातिहर्षेण पु
नरंतपुरेऽलिंदाया पर्यदिगत्वा तत्रापि एवमभाषतश्च प्रसंसाकृतः तदालिंदायाः संदेहभूत्वा ते कया मलिनमुखेन कोष्ठे प्रवि
श्यैवं चिंतयति ॥ अशकिं करिष्यामि राज्ञा कर्मशिरवाद्यं दृष्टमानैतां ददर्श ह्यधुना स्त्रीवियोगं भविष्यतीति विचिंत्य उपायकर्तुमा
लब्धः ॥ तदा सुदर्शराज्ञात्वेवं कथयति हाशदैव सर्वैर्मयि छलं कृतं एवं विरूपममपुरुषो भवति तस्मान्मे दर्शराज्ञं न दास्यति
कोष्ठेऽपि दीपं न स्थापितं ॥ छत्रधारक वनराक्षस जलराक्षस आमुपिशस्त्र गजधारक अस्वचार्या मत्पात ते सर्वे सैव नान्यः ॥
तत्सर्वं मातु छलेति ॥ तदथा त्रनस्थास्यामि इति विचिंत्य सुदर्शना सखिषु पृच्छति ॥ सख्यः यथार्थवदः मम स्वाम्यसौ विरूपा
वान केनाग्निशान्तिं कृतं ॥ इति श्रुत्वा सखिजना स्मितं कृत्वा ह ॥ वयं न ज्ञातं तव मनसि यश्चिंतितं सैव वल्लभो भविष्यति सर्वं ह

द्युभ्रुत्वा स्थितात्वं पुनः स्वपुरुष स्वयंकथं न ज्ञास्यति ॥ इत्युक्तैः सुदर्शनात् लज्जया सह सा गुप्तमार्गैः गुप्तं वासं कृत्वा कन्याकुञ्जानगर
 प्राययौ ॥ क्रमाच्चगरसमीपं प्राप्तं । ततः स्वमाता स्वच्छानामराज्ञीपुत्र्यागतवार्त्ताभ्रुत्वा सखिभ्यः सुवर्णायानंदत्वा प्रेषयति ॥ सुदर्शना
 तिहर्षेण सुवर्णायानमारुह्य नगरप्रवेशयति ॥ तत्रापितरौ दृष्ट्वा सहसा पादौ प्रणिपत्य परस्परप्रेमभावेनालिंगनं कृत्वा विवेकं क
 रोति ॥ अथ स्वच्छानामराज्ञा पुत्री मवोचत् । प्रिय सुदर्शणो यो माता कुशलं भवति वा न । तदा सुदर्शणा वक्तुं न शक्यते सखायनयनो भू
 त्वा तिष्ठति ॥ तद्दृष्ट्वा स्वच्छा सखिषु पृच्छति ॥ सख्यः मम पुत्र्या किं दुःखं भवति किमपि न कथितमस्य ॥ सख्युवाच ॥ स्वच्छे किंकलहं १५
 भवति वा न ज्ञातं । इति श्रुत्वा स्वच्छा पुत्र्या बोधं करोति । पुत्री मा भैषि मम विद्यते किं भविष्यति तव यथेच्छया सुखभोगं कृत्वा तिष्ठः ॥
 इति मातुर्वचनं श्रुत्वा स सुखेन स्थितः ॥ अथ वीरकुशराजा मनसि संदेहभूत्वा राज्ञौ कोष्ठे गत्वा सेरते ॥ तत्र सुदर्शना न विद्यते कुत्र गच्छती
 ति प्रातरुत्थाय मातरि पृच्छति मम सुदर्शना कुत्र गतवान् ॥ माता उवाच ॥ पुत्र न ज्ञातं । पुनराज्ञा एवं चिंतयति । हस्तिशालायां अग्न्यु
 त्यातकाले मम विरूपमुखं दृष्टं तस्मादस्थितं गतमेव अथ किं करिष्यामि मृतं वा क्वचि कृतं वा स्वगृहगतं वा हा २ दैवेव मालाप्यति

सुति ॥ यथा मनोहरानामकिंनरकन्या हरणसमये सुधनराजकुमारस्याधीर्यं भवति तथा हं भवति ॥ हाहा सुदर्शरो कुत्र गत्वा तवा स्वं
दर्शयामि ॥ करुणामय येन प्रकारेण मेक रक्षां कुरु ॥ तस्मात्सुमुखदर्शनं वांछा करोम्यहं इत्युत्कासमुर्ध्वया स्थितं ॥ तत राजा मातरमु
वाच ॥ मातैकचित्तेन सुदर्शना प्रारण रक्षां भवतु इति मनसा विचिंत्याष्टमिव्रतं कुरु ॥ अहं सुदर्शनां ह्वानं गच्छामि क्वचिन्नविद्यते यदि त
पोवनं प्रवेशयामि ॥ मातौ वाच ॥ प्रिये पुत्रैवं किमुक्तं चक्रवर्तिस्त्वमसि स्वमागच्छाऽन्ये मंत्रीजनाप्रेषतः ॥ पुनस्तपोवनं प्रवेशकर्तुं न
योग्यं चाष्टमीव्रतप्रभावेनान्यराजकन्यां दास्यामि संदेहं मा कुरु ॥ राजौ वाच ॥ मात सुदर्शनाविना गृहे धर्तुं न शक्यते ॥ तत्समानात्र क्व
चिन्नविद्यते पुनः समुद्रक राजा गुमानं दर्शयामि ॥ अथ सुधनराजकुमारवद्भुमनं करोमि चतुर्वर्षीविशया प्रभावेन निर्जित्वा तामान
यामि चाष्टमीव्रतमेकं कृत्वा तिष्ठ अधीर्यमा कुरु इत्याज्ञाप्य मातरं प्रणिपत्य पुनर्मंत्रीजनानाहूयाह ॥ पुरोहिता मात्यजना वीरकुशे
तिनामव्याप्नोहं तदपि त्वयामपि प्रीतिभावं त्यक्त्वा दर्शितुं त्राशभूता परायिता ॥ अथाहं तामाह्वानं गच्छामि । गुरो मात्यजना संग्रामं
भवति यदि युयं चतुरंगवत् सज्जीकृत्वा शिशुमागच्छ ॥ चाहं सुदर्शना मानीतुं न शक्यते प्राणत्यागं करिष्यामि च तपोवनं प्रवेशया

मि ॥ अथ मम यावन्तानं प्राप्ता तावदसौ कुशकुमाय सिंहासने स्थापयित्वा यामिन्या वीनी मेके गृ
 हीत्वाऽवलोकितेश्वरनामस्मरणं कृत्वा च भिक्षुकभेदेन ययौ ॥ ततः क्रमादूरैकदेशं प्राप्तं तत्र सुखरेण गीतं कृत्वा च भिक्षां याचयित्वा सु
 दर्शणार्थं इतस्तत गच्छति । तं दृष्ट्वा क्वचित् कथयति भिक्षुककिमर्थं वं सगीतेन याचितं ॥ भिक्षुको वाच ॥ भो पुरुषा सुदर्शणानामराज
 पत्नी दृष्टं वान ॥ पुरुषजनो वाच ॥ विरूपपुरुष न दृष्टं क्वचित् कथयति तन्मार्गात्कन्याकुञ्जनगरगतं ॥ इति श्रुत्वा सहसा तत्र गच्छति ॥
 एकस्मिन्दिने नगरसमीपं प्राप्तं ॥ तत्रैकदेशे प्रविश्यति नानाशयेन गीतं कृत्वा स्थितः ॥ यश्रुत्वा तत्र स्थवृद्धैकेन चातिहर्षणाह ॥ भि
 क्षुकाग्ररात्रौ तत्र ग्रामे यात्रास्ति वहिरागत्य गीतं कुरु ॥ वचनेति श्रुत्वा विरूपपुरुषेणा सहर्षया गीतकरो हि बहि ॥ तच्छ्रुत्वा लोकाः प्र
 मुदित हृदया दानं ददाति ॥ क्वचित् सुखादशत्रा पूर्णो गृहे प्रविश्य भोजनं करोति ॥ तदा विरूपभिक्षुके दृष्ट्वा मवोचत् ॥ वृद्धे मया गुरा
 कथा कथयिष्यामि शृणु ॥ विशते बहुसौ यत्र भोजनं तत्र क्रीयते ॥ अल्पं च भोजनं जैत्र स्वप्नेनात्र सुतुष्यते ॥ स्वाननिद्रा स्वाभिभक्तिः महा
 भूरमहर्षिकः ॥ एते गुराकथां कृत्वा करोति वहुभोजनं ॥ इति वचनं श्रुत्वा वृद्धा चिंतयति । असौ मानुषो न भूतं वा पिशाचमित्युक्त्वा स

भीतेन तिष्ठितः ॥ अथ विरूप कथयति । भो वृद्धं संदेहं मा ऊरु अथैकदिने स्थास्यामि पश्चाद् दृष्ट्वा मीत्युक्त्वा शेषभोजनं दत्त्वा स शेर
ते ॥ तदा वृद्धायामनसि संदेहभूत्वा जागर्तेन स्थितः ॥ ततः वीरपुरुषं प्रातरुत्थाय तस्यां वचनमादाय वीरां धत्वा लोकमोहं कृत्वा
तत्राह्वयति ॥ क्रमात्कन्याकुञ्जनगरं सन्नस्थ उद्यानं प्राप्तं तत्र प्रविश्ये तस्ततः दर्शयामास ॥ चात्र मालाकारी एकं दृष्ट्वा ति हर्षेण गी
त करोति ॥ तदा पुष्पाकारी राजकुलार्थं विविधपुष्पमाला पुष्पमनुक पुष्पद पुष्पाभरणा गलमाला शिरमाला मूर्त्यादिकं कृत्वा तिष्ठ
ति ॥ तां दृष्ट्वा विरूपपुरुषसहसागत्य तां पुष्पमालां गृहीत्वा हृदं करोति ॥ पुनर्भिषुकमालिनीसंकेतं ज्ञात्वा चाम्यपुष्पद्वयमेकं नि
र्मितं तन्मध्येऽवरोपित उभयपार्श्वे इंदुकुशवीरकुशो सगीतेन स्थापितः ॥ तं दृष्ट्वा पुष्पाकारी चातिहर्षमभूत् ॥ अथ भिषुकमालि
नीपुष्पभांजनोपरि पुष्पाभरणा पुष्पमूर्तिं द्वात्रिंशं स्थाप्य राजनि तां प्रेषयति तत्र तं ददाति स्म ॥ तदृष्ट्वा राजा मात्यजना तृप्तिरभूत् ॥ रा
जोवाच ॥ मालिनः तदाभरणा स्वच्छाय दद मयि न योग्यं ॥ शतिश्रुत्वा मालिनी पुनस्तत्र गत तदृष्ट्वा स्वच्छापितृपुत्रभूत्वा ह ॥ मालिने
तं मयि न योग्यं मत्पुत्री सुदर्शनायै दद शतिश्रुत्वा पुनस्तत्र नीयते ॥ स सुदर्शना दृष्ट्वा चिंतयति तद्विरूपपुरुषस्य मूर्तिमेव वि

७ ज्ञात्वा-तं न गृह्णन्ति. अन्यः पुष्पमात्रमेकं गृह्णन्ति ॥ तदा स्वच्छाप्रभिति सखिजना दृष्ट्वा उपहास्यं करोति. दिव्यमूर्तिस्त्यक्त्वा न्यः पुष्पमा
लागृह्णन्ति न ज्ञातं हीनज्ञानमेवेत्युक्त्वा कर्ण. सुदर्शणा मलिनमुखेनाह ॥ किंप्रयोजनं किंसिद्धिः किं रूपं किं मुलक्षणा मिति विचिंत्य. सल
ज्या कोष्ठे प्रवेशस्थितः ॥ तत्रैवं चिंतयति ॥ किं करिष्याम्यहमथ. हाहमेतन्मधिगिति ॥ एवं तज्जाभवति. महाविरूपचंद्राल. वीर
कशात्रपान्नं. लोकैर्ज्ञातियदि उपहास्यं करिष्यातीति विचिंत्य विरसेन किमपि न भुक्तं. मालिनी विस्मितः सहसाराजनिगत्वा निवेदयति
ततः विरूपपुरुषस्य मनसि संदेहभूत्वेवं चिंतयति ॥ अपमानपुरस्कृत्य. मानमुत्सृज्य दूरतः ॥ उत्सुका साधयद्विज्ञः कार्याहानिस्तु मुर्वि
ता ॥ अपमानकरोत्यपि. साधनीयस्वकार्यकाः ॥ मातुः कृपयाष्टमीव्रतप्रभावेन सुदर्शणाया वर्तमानमिति पृच्छितं ॥ पुनश्च नुर्बुध्दौ वि
शाप्रभावेन. तिर्जित्य तां नयामि ॥ इति विचिंत्य धैर्यं कृत्वा मालिकायां वचनमादाय च भोजनमादाय कामव्याकुलमनसा वीणा श
ब्देन सारंगगीतं कृत्वा. उद्यानात्कन्याकुञ्जनगराय यौ ॥ तत्र कुंभकारगृहमाप्तं तत्र प्रवेश. सुस्वरेणागीतं करोति ॥ यं श्रुत्वा कुंभका
रहर्षमभूत्. तदा कुंभकार प्रमुदित हृदया. तस्मै भोजनं दत्वा परस्परं संवादं कृत्वा भिक्षुककुंभकारसार्धं स्थित्वा ॥ तिसुंदरकुंभमेकं

निर्माणा ॥ श्रीमदवलोकितेश्वरस्य मुर्तिरेकं स्थाप्य चरारो स्वविरूपपुरुषप्रतिमामेकच निर्माय कुंभकाराय तं दत्त्वा राजनिप्रेषयति ।
तं दृष्ट्वा ह ॥ भो कुंभकारा त्रन स्थापय मत्पूति सुदर्शनायै दद ॥ इत्युक्ते कुंभकारे तत्र नीयते । सुदर्शना तं दृष्ट्वा विरूपपुरुषस्य
कार्यमेवेति ज्ञात्वा सहसा ग्राह्य स्फोटं करोति ॥ तदा कुंभकारसलज्जया निहत्य तत्सर्वं भिक्षुकमवोचत् ॥ भिक्षुकैवंगीतं कृ
त्वा भिक्षाया च नाना माकुरु ॥ मया पालयामि तिष्ठात्र ॥ भिक्षुको वाच ॥ मम कुंभकारो न तिर्थिकमेवैकदेश न स्थितो हं ॥ तीर्थो तर दे
शांतरंगमिष्यामीत्युक्त्वा वचनमादाय गतः ॥ पुनस्तक्षकारदेशे ययौ । तत्र प्रविष्टे सुरतरागेन विविधशिल्पगुणा वर्णानां कृत्वा
गीतं प्रचारयति ॥ यच्छ्रुत्वा तक्षकारजना हर्षमभूत् ॥ तस्मै गेहे नीत्वा च भोजनं दत्त्वा मिथ भाष्य विविधरथ अश्वरथ वृषरथ
उष्टुरथ हस्तिरथादिकं करोति उपरिविरूपपुरुषमास्थाप्य पुनर्विरूपस्त्वस्त्रं सुदर्शनां स्थाप्य तक्षकारे दत्तवान् ॥ तं तक्षकार
जना दृष्ट्वा नृत्तिभूत्वा ह ॥ भो भिक्षुक त्वं विश्वकर्मा वतारोऽस्ति ह्येवं कलाविशजानंति आगच्छात्रैव गृहे तिष्ठ मया पालयामि तं र
थं सुदर्शनायै दत्त्वा त्वद्व्राजप्रसादं दास्यामि ॥ इत्युक्त्वा रथान् गृहीत्वा तक्षकारांश्च राजनिगत्वा वटो कथयति ॥ तं दृष्ट्वा राजा प्राह ॥ त

शकार तत्र न अंतपुरं गत्वा मत्सुत्रीसुदर्शनामेदद ॥ इतिवचनमादाय तक्षकार तत्र सुदर्शनामेददाति ॥ तं दृष्ट्वा हाविस्वकर्मावतार रसौधत्प
 एवं मनोहरमूर्तिः कदापि न दृष्टवानश्रुतं इत्युक्त्वा स्वच्छातिहर्षेण तस्मै प्रसादं दत्वा प्रेषयति ॥ पुनः सुदर्शना तं विरूपपुरुषमूर्तिं दृष्ट्वा सतज्जया रोष
 णात्फुत्कारं दत्वा कोष्ठे प्रविश्य स्थितः पुनर्वहिरागत्य तं मुर्तिं गृहीत्वा ध्वंसं करोति ॥ ततस्तक्षकारो वाच ॥ भिक्षुक ततराजप्रसादं गृह्ण ॥ भिक्षु उ
 वाच ॥ तक्षकार मत्किंप्रयोजनं इत्युक्त्वा सहसोत्थाय तस्मिन्वचनमादाय रजकदेशे ययौ ॥ तत्र भिक्षुक दिव्यवस्त्रं दृष्ट्वा रजकमवोचत् ॥ र
 जकेदं वस्त्रं कस्य ॥ रजको वाच ॥ भिक्षुक सुदर्शनाया ॥ पुनर्भिक्षुको वाच ॥ रजका हं भुङ्क्ते न प्रक्षालयामीति संभाव्य स्वयं प्रक्षालयति वस्त्रं ॥
 तद् दृष्ट्वा रजक तृप्तिभूत्वा ह ॥ भिक्षुक त्वं जातिकः कस्मादागत नामं किं किमर्थं भिक्षुक भेषकृतं इति श्रुत्वा नूष्णीं स्थितः ॥ पुनरुत्थाय तस्मिन्वच
 नमादाय पुनस्तामुकार गृहे ययौ ॥ अथ रजक वस्त्रं गृहीत्वा तपूरं प्रविश्य सुदर्शनामे वस्त्रं ददाति ॥ तं दृष्ट्वा स्वच्छातिहर्षे भूत्वा प्रसादं द
 दाति ॥ तदा सुदर्शनाऽपीति भूत्वा चेतिकाये वस्त्रं ददाति ॥ ततः स्वच्छाप्रभिति सखिजनाति कौतुकमभूत् तत्कस्य हेतोरिति ॥ ततः भिक्षु
 क तामुकार गृहे प्रविश्य गीतं करोति ॥ यं श्रुत्वा तामुकार प्रमुदित हृदया तस्मै भिक्षादानुमर्हति ॥ तामुकार उवाच ॥ भिक्षुक भिक्षां गृह्ण ॥ २ ॥

भिषुक उवाच ॥ तामुकारभिषार्थं गीतं न कृतिं ॥ किंतु त्वं जगृहे शिल्पकार्यं कतु मभिलाष भूत्वा गतं मम हस्तकलाविद्यां दर्शयेत् ॥ इति
संभाष्य विविधकोष्टभांजननिर्मितं ॥ तां गृहीत्वा तामुकारराजसभायां स्थापयामासः ॥ तं दृष्ट्वा राजा वदति ॥ धन्यो सौ शिल्पकारैर्बं शिल्प
कार्यं क्वचिन्न दृष्टं हा हाति सुंदरं इति ॥ तदा राजा प्रीतिभावेन तामुकाराय तान्दत्त्वांतपुरे प्रेषयति ॥ तदृष्ट्वा स्वह्नाति हर्षेण तामुकार
यः पटवद्वनं कृत्वा प्रसादं ददाति स्म सोति हर्षेण हतयति ॥ गृहे तत्र भिषुको नास्ति दृष्ट्वा स्वह्नाति बिललाप ॥ पुनरंतपुरस्थः सुदर्श
णा तानि विविधभांजनानि दृष्ट्वा विरूपपुरुषस्य कार्यमेवेति ज्ञात्वा ध्वंसं करोति सर्वं ॥ पुनः विरूपभिषुकः सुवर्णकारवेश्मे गत्वा त
त्रापि विविधप्रकारैः सुदर्शनामूर्तिर्विरूपमूर्तिः आमुपि शास्त्रमूर्तिं निर्माणां च कर्णभूषणनासाभूषणकंठभूषणहस्तभूषणपाद
भूषणशीरभूषणकटिभूषणसप्तभूषणोते कुर्वति ॥ तान् दृष्ट्वा स्वर्णकारपुरुष तृप्तिभूत्वा तमाह ॥ भो पुरुष तान् गृहीत्वा रा
जगृहे गच्छतां ॥ विरूपोवाच ॥ सुवर्णकारे यदा राजा ॥ हृतं तदा गच्छामीति कथित्वा तूष्णीं स्थितः ॥ तदा कनककारपुरुष तानि
विविधभूषणान्यादाय राजनि गत्वा समर्पितं ॥ तां दृष्ट्वा राजाति हर्षेण ह ॥ हिरण्यकारैर्न भूषणं केन रवि रूपोऽपि गुणविशते

१८ चासौ पुरुषमाहूयात्रानय. पट्टादिप्रसादं दत्वा. पार्ययाम्यहं ॥ नृपेत्सुक्ते. क्षिप्रं गत्वा. तमाह ॥ याचक. ते नृपाहूय. तच्छुद्धिं विजयतां ॥ भि
क्षको वाच ॥ हातकाकाराः वसरं दृष्ट्वा गच्छामीत्युक्त्वा वीणाशब्देन गीतं कृत्वा. वहिगच्छति ॥ ततः नृपः सप्तभूषणं सुदर्शनायै दत्त्वाह ॥ पुत्री
विरूपभिक्षकस्य कार्यं सुंदरं च मनोहरमेव गृह्ण ॥ मया तस्मै पटवडं कृत्वा प्रसादं दत्वा पालयामि ॥ तदा सुदर्शना. तं न गृह्णति. किमपि
नोक्तं चंडेन तिष्ठति ॥ तदा स्वपुत्रमिति सखिजना. विविधप्रकारेण बोधं कृत्वाह ॥ सुदर्शना भूषणं गृह्ण ॥ तदा सुदर्शनात्थाय क्रोधेन को
ष्ठे प्रविश्य स्थितः ॥ अथ सुवर्णकारपुरुष. राजानमबोचत् ॥ महाराज विरूपभिक्षक नागच्छति अवसरं दृष्ट्वा गच्छामीत्युक्तं क्षमस्व ॥ पुनः
विरूपपुरुषोऽन्य मणिकारगृहे गत्वा. गीतं करोति च. मणिकार्यं शिक्षित्वा एवमक्षरसंस्थाप्य. कल्पितं मणिभूषणं ॥ दीपो नास्ति गृहे यस्य.
चाग्निदाहरभृद्गृहे ॥ एष आभरणं दृष्ट्वा मणिकार कृतार्थो भवति । तत्सर्वं राज्ञे दास्यामि विचिंत्य. मणिभूषणं गृहीत्वा. राजानं दास्यति
तत्र नीत्वा राजा दृष्ट्वा मणिकार पुरुषमबोचत् ॥ मणिकारधन्यो सित्वं एषः भूषणं दृष्ट्वा कृतार्थो हं भवति. केन कृतं. कथं कृतं वद ॥ मणि
कारो वाच ॥ भूप. विरूपभिक्षकस्य कार्यमेव ॥ इति श्रुत्वा पुत्री सुदर्शनायै ददाति । तदृष्ट्वा सुदर्शना. विरूपपुरुषस्य कार्यं ति ज्ञात्वा

न ग्रास ॥ तदा स्वच्छाह ॥ पुञ्चोष विचित्रभूषणं न गृह्णति कथं ॥ यं श्रुत्वा सुदर्शणा रोषेण कोष्ठके प्रविश्य तिष्ठति ॥ अथ मणिकारः भि-
क्षुकमवोचत् ॥ भिक्षुकै तद्वाजप्रसादं पट्टबंधं गृह्ण ॥ स्य विज्ञमिभुक् निर्मितमेव कथितं मया ॥ भिक्षुको वाच ॥ मणिकारै तत्प्रसादं
प्रयोजनं किं सुदर्शणा दास्यति यदि गृह्णं करोमि नान्यः किमु ॥ अथ भिक्षुकः पुनः जंत्रकारगृहे गच्छति तत्रापि जंत्रमंत्रमहिमा गीतं गा-
यति ॥ यं श्रुत्वा जंत्रकार तमवोचत् ॥ भिक्षुक त्वं ज्ञातं श्रुत्वा कृतार्थो हं भवति भिक्षो दास्यामि गृह्ण ॥ भिक्षुको वाच ॥ जंत्रकार मयि कृपा-
स्ति यदि भिक्षान् कार्यं देहि ॥ इत्याकर्ण्य तस्मै विविधं जंत्रक्रीडक कार्यं ददाति ॥ तदा विरूप भिक्षुक सहर्षेणाति सुंदरं व्यंजनमेकं
करोति उर्ध्वभागे कृतोजलिविरूपमूरुति स्थाप्य चाधोभागे सुदर्शणा पुर्ति स्थाप्य पुनरेवं संकेताक्षरैर्परिरुत्प चक्रवर्तिराज्ञा कृ-
तोजलिना त्वत्भजनं करोतीति ॥ पुनरपरं तत्र सुकमयुरराजहंसं करोतु कोकिल हंसादि पंक्षिगणाः कुर्वन्ति गले जंत्रं स्थाप्य तत्पु-
भावो वेन एवं नृत्यगीतं करोति सुदर्शणो गुमारां वर्जय तत्रेति पथितं ॥ तं जंत्रकारै ईदृशं प्रमुदित हृदया तान् गृहीत्वा राजसभायां
गत्वा समर्पितं ॥ राजा दृष्टुं तपुरे सुदर्शणास्थे दत्त्वा प्रेषितं ॥ तत्र व्यंजनस्था पंक्षिगणाः स्वंपठन्ति सुदर्शणो गुमानं वर्जय २ ॥

क्षमस्वेति चात्रमयुरनृत्यतिविविधप्रकारैः ॥ इतिश्रुत्वा सुदर्शणातिकौतुकभूत्वा तमवोचत् ॥ यंत्रकरैषः सयंत्रत्रपक्षिगणाः केनकृतं
 कथंकृतं ममातिकृत्वाभूतं ॥ तत्कस्यहेतोरिति ॥ यंत्रकरोवाच ॥ सुदर्शणोऽत्रविरूपभिभुकरेकोस्ति तत्समानान्यः सुरूपपुरुषपुरुषो
 नविद्यते गुरोरपिसमानोन ॥ असौपुरुषैकसमागत्य गीतंगायति यंत्रकार्यं च याचयित्वा तदामया तस्मै जंत्रकार्यं दर्शयितुं ॥ ततवि
 रूपपुरुष जंत्रगलेस्थाप्य विविधपक्षिगणा कुर्वन्ति तत्कार्यमेव सर्वं ॥ इत्युक्तमाकर्ण्य सुदर्शणा यंत्रकारमवोचत् ॥ जंत्रकरासौभि
 भुकमाहूयात्रानय शिरप्रसादं ददास्याम्यहं ॥ यंत्रकरोवाच ॥ सुदर्शणोऽस शिरप्रसादं न गृह्णति ॥ सुदर्शनो ददाति यदि गृह्णामितीति
 वदति ॥ इति तदुक्तमाकर्ण्य सुदर्शणा रोषेन फुत्कारं दत्वा एवमाह ॥ जंत्रकरैषः भिभुकः सार्द्धं त्वमपि विष्टांगारे प्रवेशयामि ॥ इतिश्रु
 त्वा जंत्रकराशभूत्वा सहस्रोत्थाय एकदेशे निरीय स्थितः ॥ तदा विरूपभिभुकैक निर्भयेनाऽभिमानाऽस्थिर इति महिमा गीतं कृ
 त्वा लोकमोहं कृत्वा स्थितः ॥ तदा सुदर्शणा सर्वं चिंतयति ॥ विरूपदृष्ट्वा फुत्कारं दत्वा मुरं न दृष्टं ॥ गुरांश्रुत्वा सप्तधा प्रणामं कृत्वा दर्श
 नीयः ॥ इषः पुरुष क्वचिन्नदृष्टं न श्रुतं एवं लोकमोहं कृत्वा भिभुकभे शेन चरति सर्वथा ॥ तदा पिष्टिकारपुरुषेन पिष्टिकाभांजनमेक

मादाय राजसभायामागत्य राजानंददाति ॥ राजोवाच ॥ पिष्टकार महागुणावान्विरूपभिश्चकैक दृष्टं न तेनात्र राजगृहेस्थित्वा
वकरामतगुणाविशदार्शितं त्वया तमाहूय पिष्टिकांदत्वा च बोधयित्वात्रानय ॥ इति श्रुत्वा पिष्टिकार पुरुष सहस्रागतत्वा विवि
धप्रकारेण बोधं कृत्वा भिक्षुकमवोचत् ॥ भिक्षुकराजाहुतं शीघ्रं विजय ॥ इति श्रुत्वा विरूपैर्बन्धितयति ॥ राजनिगत्वा गुणाविशदार्श
यित्वा बोधं कृतं चाय किमर्थमाहुतं तत्र न गच्छामि सुदर्शणाबोधनं भवति तत्र गच्छामि तस्याये स्थिते सति संयोगं भवति च दूरे
स्थिते वियोगमेव माह इति ध्यात्वा भिक्षुकतमाह ॥ पिष्टिकारसाधुः गच्छामीत्युक्त्वा सुवेलायां पिष्टिकारसार्धं तत्र यजेत ॥
तत्र भिक्षुकमाशीर्वचनं दत्वा प्रणामं करोति ॥ पुनर्वाणावादनं कृत्वा वसंतरागेण अदिभावेन महिमागीतं कृत्वा स्त्रीपुरुषभोगं
स्मृत्वा तिष्ठति ॥ राजा श्रुत्वा एवमाह ॥ धन्य शिभरमृष्टिरतिकौतुकोहं भवति सखगुणावान्विरूप न दृष्टं न श्रुतं ॥ गुणा दोषा यं ते
इति नीतौ कथितोस्ति ॥ कथं कोस्ति चंद्रमुखे शक्रस्य अलिके भगः ॥ सर्ववस्तुपवित्राग्निः सर्वभक्षश्च भस्मकृत् ॥ चातिकोमलप
द्मस्य नालं कंठमयः सदा ॥ सर्वधानुमयो हेमः पर्वतस्यापि हिमं मयः ॥ एते लोके दोषाः सन्ति निर्दोषान् ॥ पुनर्योके गुणा प्रयो

जनं रूपं किंप्रयोजनं ॥ पुनश्च यथाकेतकीपुष्प कंटमयोपि सुगंधगुणप्रकाशं भवति च विरूपकोकिल सुनादगुणप्रकाशं भवति
 तथा लोके विरूपोपि गुरौ स्मरूप रिति वेदितव्यं ॥ अथ राजा पृच्छति ॥ विश्वभिक्षक एवं गुणवान्विरूपकोपिन त्वां जातिकः ॥ किं देशा
 कृतं किमर्थं भिक्षुकभूतं ॥ भिक्षुको वाच ॥ कामनिद्रास्त्रीगृहणार्थं भिक्षुकभेषेणागतो हं नृपः ॥ वारानस्यां मृगदाव समीपस्थ
 देशे वासकः सुरुपवास्त्राण्यत्र विरूपनामवास्त्राणो हं ॥ पुरा सुदर्शना नाम राज^{द्विजपुत्र}पत्नि मां ददाति विरूपं दृष्टुं स्वगृहे पलायिता त
 स्मात्तद्विरहेन भिक्षुकभेषभूत्वा तां प्राप्नु कामना देशदेशांतरभूमित्वागतो हं ॥ इति श्रुत्वा पार्थिवानवोचत् ॥ भिक्षुके कवास्त्रण्य
 र्थे एवं गुणवान् भिक्षुकभूतं न योग्यं चान्यवास्त्राणि दास्यामि गृहक्षत्रधनादि सर्वं दास्यामि सा विस्मितं कुरु ॥ भिक्षुको वाच ॥ महा
 राजेवं सुरुपावांस्त्राणी लोके क्वचिन्नविद्यते मम विरु^{रूप}केशस्य प्राणसदृशी सेको भवति नान्यथा ॥ त्वत्कृपास्ति यदि तामाहूय देहि
 नान्यः किमु ॥ इत्याकर्ण्य राजाऽप्राप्य जनाहूयैव मुवाच ॥ भोऽप्राप्यजना तस्मै गृहक्षत्रादि कुटुंबं दत्त्वा तत्र स्थापय ॥ पुनः सुदर्शना
 नाम वास्त्राण्यं गत्वा तदुत्तमं कथय ॥ चासौ भिक्षुक अस्मद्गंडारि^{पुरे} पाचैकं कृत्वा स्थापय चांतपुरे सर्वत्रा वराणं माकु^{रु}तदधिकारं मा

कुरु सर्वे ॥ तदा करार्पमंत्रिजना तस्मै गृहशेत्रादि राजप्रसादं दत्वा पार्चकं कृत्वा गृहे स्थापितं ॥ तदा विरूपभिक्षुकः प्रमुदित हृद
या एवं पाचकभूत्वा राजानं भोजनमकरत् ॥ एकस्मिं दिने सुदर्शणा कृतार्थभूत्वा तस्मै वस्त्रादि दक्षिणां ददाति ॥ भिक्षुक तत्सर्वं
गृहीत्वा चैकदिने अर्थिभ्यश्च वंधुजनेभ्यः दानं ददाति ॥ एवं कृत्वा सर्वे पौरजनान् वशं करोति ॥ क्वचिद्नद्रव्येन क्वचित्ज्ञानगुरौः
क्वचिद्विद्विना क्वचित्पुत्राणां दीतिहासकथया ॥ तदा तपुरस्थ सुदर्शणा प्रमुखैः सखिजनाः सप्तपुराणगुरा दृष्ट्वातिहर्षमभूत् ॥ सु
दर्शणा तमवोचत् भिक्षुकात्रा गच्छ त्वहुरामहिमा दृष्ट्वा कृतार्थोऽहं भवति अद्य मे हृदि उदासमेव भूतं त्वत्समानगुरावानत्र क्व
चिन्नविद्यते विरूपभूतोऽपि संकामाकुरु लज्जां च वर्धय ॥ तदा करार्प भिक्षुकः सह सा तत्समीपमागत्य कामविरहेन सुरतरागेन गी
तं गायति ॥ यं श्रुत्वा सुदर्शणा सलज्जया विरहचिन्तेन सवाय्यनयनो भूत्वा कोष्ठे प्रविश्यैवं चिंतयित्वा स्थितः ॥ पुनस्तत्र भिक्षुकं मृ
डंगवादतं कृत्वा वसंतगीतं गायतः ॥ पुनर्महार्दरागेन वंशध्वनिं करोति ॥ एवं नववाद्यानि वाजयित्वा द्वात्रिंशद्वागेः गीतं कृत्वा
स्थितः ॥ कदाचित् शूतकार्यं कृत्वा च हतविद्या रणाविद्या गीतविद्यादि चतुर्विधविद्यां कृत्वा सर्ववशं कृत्वा तिष्ठति ॥ क्रमादसौ
स्थित

भिक्षुक सर्वेषां केलिमयरभूत् ॥ ततरेकस्मिन्दिने सखिभिः सार्द्धं स्थित्वा परस्परमंगपृष्ठे स्थित्वा इतस्ततः धावतिरमति ॥ तद्दृष्ट्वा
 सुदर्शणाकोपेन सखिजनानवोचत् ॥ सख्यो किमर्थमसौ वंचकसार्द्धं मेवं रमति तं मुखं द्रष्टुं कथमभिजायभूतं एवं कोलमूर्तिं मापृ
 छः ॥ पुनः स्त्री पुरुषोष्ठित्वा एवं कोलमूर्तिं लज्जा कथं न भवति च वाशनभूतं विहेथक न दृष्ट्वा भिक्षुकभूत्वा त्रागतं अश्रममको
 छे माप्रवेशय ॥ विरूपपाचकोवाच ॥ सुदर्शनायेवं मावद आगच्छागच्छ ममंगपृष्ठे स्थापयामि तुक्ते ॥ तदा सुदर्शणारोपेन तस्मै
 फुत्कारंदत्वा ह ॥ भोचंडालपुरुष अस्मद्गृहे मातिष्ठ वहि गच्छ न गच्छति यदि ताडयित्वा वहि द्योरायामि ॥ इत्युक्तमाकर्ण्य विरूपभि
 क्षुक स्मिं कृत्वा ह ॥ सुदर्शने एव मुक्तनयोगं राजात्वं मयि दास्यामीत्युक्तं त्वत्सार्द्धं स्वरूपे गच्छामि एवं मावद र पुनः सखिजनान
 वोचत् ॥ सख्यं राजनिप्रार्थयित्वा शीघ्रं सुदर्शणां देहि मे ॥ तदुक्तमाकर्ण्य सखिजना हीहीकारेण हास्यं कृत्वा स्थितः ॥ ततः सुदर्श
 णारोपेन कोष्ठे प्रविश्यैवं चिंतयति ॥ तेन पितरौ च सर्वलोकान्वोधयित्वा मयि कुत्सां करोत्यथ ह्येकदिने बलात्कारेण संयोगं भ
 विष्यति कथं करिष्यामीत्युक्त्वा वहि प्रवेश्य गुप्तेनैकदेशे निनीयस्थितः ॥ तदा विरूपपाचकैर्दृष्ट्वा सहस्रान्नगत्वा कृतांजलि

ना. तामवोचत् ॥ प्रिये सुदर्शरो. देवेन स्त्रीपुरुषौ संयोगं कृतं मद्भागेन त्वदास्पंदं त्वमपि तिर्भयेन सुदृष्टिना मां दर्शय ॥
तदुक्तमाकर्ण्य सुदर्शरासरोषेन. तज्जया स्वासमुत्सृज्य तमाह ॥ भो वंचक किमर्थं तत्रागतं स्वराज्यमैश्वर्यं त्यक्त्वा. देशदे
शांतरभूमित्वा च भिक्षुकभेदेन तदत्र न तिष्ठ. गच्छ २ तवास्पंदं चाशो हं भवति मयि निरासां कुरु. किंच क्रवर्तिस्त्वमसि
दति अत्यगृहे दासभूत्वा चेति काभिः सहरमति स्त्री एकार्थे पुराण कीर्तिजसभोगं त्यक्त्वा एवं भेदेनात्रागत. धिग्भिकृत्वं जन्मः ॥
लोकैर्ज्ञास्यति यदि सर्वैः कृत्सां करोति ॥ तस्मात्स्वराज्यभोगं स्मृत्वा. शीघ्रं गच्छ ३ ॥ तदा कर्णविरूपपाचको वाच ॥ प्रिये त्वं विना. न. कथं
गच्छामि. पतिवृताधर्मात्माभूतोसि यदि त्वं तच्च वद तथापि कथं वर्जितुमिच्छसि. एवं मा वद. मया ऋणीव तर्तुमभिलाषभूत्वा एवं पुरार्थितं वि
नाशक्तिना किमपि कार्यं न सिध्यति ॥ तस्मात्पुरुषकाम्यया ऋणीव तं कुरु शीघ्रं वारानस्यां गच्छामि. आगच्छ ३ पितरौ बोधयिष्यामि हं ॥
मा संकां कुरु ॥ पुनः सर्वे उपहास्यं कृतं. तस्माच्छ्रुतेन त्वं न ह्यादयामि ॥ सुदर्शरो वाच ॥ भिक्षक बहुनोक्तं मे हृदि रसं न भवति मयि
निरासां कुरु. व्रतकर्तुमिच्छति यदि ज्ञातराजपुत्रमादाय ताभिः साईं व्रतं कुरु. इत्युक्तमाकर्ण्य भिक्षुकसरोषेणोच्चस्वरे स्त महापा

पिनी मया स्नेहप्रतिभैवं बोधं कृतं तदपित्वं बोधं न भवति ॥ तदयं पाशं वंधं कृत्वा वलात्कारेण नयामि ॥ पुनस्तव पितुः अद्विवलं दर्शयामि किं भवति किं करोति ॥ सुदर्शनाह ॥ भिक्षुकत्वं वलात्कारं करोति यदि अहमपि वलात्कारेण स्वयं सूत्रपाशेन वंधनं कृत्वा प्राणात्मागं करिष्यामि ॥ भिक्षुकोवाच ॥ सुदर्शनी रोषरागादात्मघातके दुर्गतौ निमग्नौ भवति तदुर्गतौ बहुदुःखपीडां च भवत्यहन्निशं ॥ एवमात्मघाटकपापकर्तुः कदापि न चिंतनीयः योषिदकुर्वीति ॥ तदा दयिवादकर्तुमप्यलं ॥ कत्याणामुखभोग्यमोक्षगामि भविष्यति यदि व्रतोपवासं कुरु ॥ एतत्पुण्यप्रभावेन नश्यति किं त्विदं सौभाग्यं बांछितं प्राप्य मोक्षगामि भविष्यति एवं बोधकृते तथाप्यबोधं भवति सा कथं ॥ तदा भिक्षुको रोषेण मुनिं नदृश्य स्थितः ॥ तदवसरे सखिजना गत्यतो दृष्ट्वैवं माह हा ह्विति ॥ सुदर्शना वक्तुं न शक्यते सलज्जया हा देव हे भगवन् इति स्वाममुत्सृज्याऽधोऽस्येति तिष्ठति ॥ तदा सखिजना संकेतभावं ज्ञात्वा वहिरागत्य स्थितः ॥ अथ विरूपोपि निवृत्त्य पाचकसुखादभोजनमादाय राजानं भोजयति ॥ तदा विरूपभिक्षुकमातरं स्मृत्वा आतंकयैवं चिंतयति ॥ मम मात्रालिंदायाष्टमीव्रतं कृतं चान कृतं उत्तरवार्तां न कथं मया विविधप्रकारैर्गुणाविशंकृतो भूत् राजानमपि बोधं कृतो भूत् अद्यापि सुदर्शना

बोधकर्तुं न शक्यते. बलात्कारकृते सति प्राणात्यागं करिष्यामीत्युक्तं. अथ किं करिष्यामि नान्योपायोस्तीति विचिंत्यति स्मृतिः ॥ ततः वाराणा
स्यां भिक्षुकवेशमिषीय मंत्रिजनैकतत्रागच्छति. तं दृष्ट्वा विरूपपृच्छति ॥ भो मातृदेशवर्तमानकथं भुवं वा भुवं ॥ इत्याकर्ण्य मंत्रिणा.
पत्रमेकं वृतसूत्रं ददाति ॥ भिक्षुकगृहीत्वा पथति ॥ पुत्राष्टमीवृतप्रभावेनाचिरेण कालेन सुदर्शणा सह संयोगं भवतु सुरुपंच ॥ इ
त्याक्षरं दृष्ट्वा हर्षं करोति ॥ अथ भिक्षुकप्रमुदितहृदया वृतसूत्रं धारयित्वा ॥ मातो ज पटवहं कृत्वा पुनरुत्तरपत्रं दत्त्वा तत्रान्निवृत्तय
ति ॥ अथैकदिने सप्त राजानः तद्वातां ज्ञात्वा सर्वं चिंतयति ॥ विरूपार्थं सुदर्शणा. वीरकुशराजानं वर्जयित्वा स्वगृहं गच्छति ॥ तदथ
वीरकुशराजा भिक्षुकभूत्वा स्वराज्यं त्यक्त्वा गतेति ॥ तदथ तां गृहीष्यामि वयं ॥ पुनः कुशदुमराजापि अथ सुदर्शणाया जौभनव्यर्थत्वं
भवतीति अति अभ्यागतैः कथितं श्रुत्वा स्वस्वदूतं प्रेषयति ॥ तत्र दूते जना उचुः ॥ महाराज समुद्रक सुदर्शणाया स्तारुण्यवर्थं
माकुरु कन्यादानं देहि कुशदुमादि राजानः कथितं क्षमस्व ॥ समुद्रकाजोवाच ॥ दूतजना किमर्थमेवं वदति. वीरकुशस्य प
त्नी सुदर्शणा गृहीतुमिच्छितं ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ राजानः उन्मत्त भवति वा किं ॥ दूतजनोचुः ॥ न ज्ञातं प्रसीदतु महाराज. तथापि.

राज्ञामभिलाषं कुरु ॥ राजो वाच ॥ दूतजना विधवाभूतोपि द्वितीय कन्यादानं कर्तुं नीतौ कथितौ नास्ति ॥ इति श्रुत्वा दूतजना निरासया निर्दयः राज्ञे
 रैवं कथितं ॥ इत्याकर्ण्य राजानैवमेवेति कथित्वा निरासया तिष्ठन्ति सर्वे ॥ अथ दुर्मेधाराजैकेन सुदर्शणां हरिष्यामीति विचिंत्य चान्यश्चत्वार
 राजभिः सार्धं संमतं कृत्वा चतुरंगवत्सज्जीकृत्य ससैन्यपौरजनैस्सह सुदर्शणाहरणार्थं तत्र संग्राममागच्छन्ति सर्वे ॥ क्रमात्कन्याकुञ्जनग
 रसमीपस्थोऽयानप्राप्तः सत्र सर्वे वासंकृतं ॥ ततः प्रातःकाले दुर्मेधाराजाः सुदर्शणां देहि ननु यो कुंकृत्वा हरिष्यामीति पत्रैः कंदत्वा हतं प्रेषय
 ति ॥ तदा समुद्रकभूप तत्पत्रं दृष्ट्वा सरोखेणां तपुरेऽपु विश्व पुत्रग्रे पत्रं पथित्वैवमाह ॥ पापिनि तदर्थः स्वमवस्थां भवति तत्रोपाय
 करि त्वमेकास्ति नान्यः ॥ तव शरीरमां संचतुर्भगं कृत्वा राज्ञां दानं दास्यामि शीर्षादास्याम्येकाय कुक्षुंचैकाय पदमेकाय हृदि चैकाय दास्या
 मि तस्माद्यत्नं कुरु त्वया दूर्मते शीघ्रमुत्तरां देहि विलंबमाकुरु ॥ तदा सुदर्शणा सरोखेणोत्थाय मातरि गत्वाैवमाह ॥ माताऽवयो वियोगं भविष्यति
 इति पितोक्तं । ममार्थं स्वकं माकुरु । पुनर्विस्मरणा कर्तुं न शक्यते यदि ममस्थि गृहीत्वा उद्यानेऽवलोप्य तस्योपरि कर्णिकार पुष्पवृक्षं मवलोप्य तं
 पुष्पमादाय देवेभ्यः पुटोकय ॥ सर्वं कृत्वा मम संगतिं प्रापयः ॥ तस्मान्मम विस्मृतं माकुरु ह्यहं सत्येन तेभ्यरंगदानं दास्यामि ॥ तदा कर्णस्व

छा हादैव २ हे भगवन्निति नामनुस्मृत्य मूर्च्छा भवति ॥ पुनर्विविधप्रकारैर्विलापं करोति ॥ अलिकं ताडयित्वा च उरस्ताडयित्वा केशान् लुंचयित्वा
भूमौ आवर्तनपरिवर्तनं कृत्वा रुरोद विललाप सुदर्शणादृष्ट्वा बोधं करोति तथापि बोधं न भवति ॥ तदा सुदर्शणो वंचितयति ॥ मम विरहे
नांवा प्राणत्यागं करिष्यति हादैवेति नामस्मृत्वा विरूपभिक्षुकाग्रे गत्वा पादौ प्रणिपत्यैवं प्रार्थितवान् ॥ प्रभो मयि स्नेहप्रीतिभावोऽस्ति यदि म
म पितरौ पारसां त्राणं कुरु पुनर्मयि स्नेहमायां त्यक्तं वा न ॥ विरूपो वाच ॥ प्रिये किमुक्तं तव स्नेहप्रीतिभावं स्मृत्वा स्वराज्यमैश्वर्यं सर्वं त्यक्त्वा
ऽत्रागतोऽहं । तवार्थे बहु दुःखकृतमभूत् । त्वयामुखोऽपि न दृष्टः मयि स्नेहप्रीतिं न करोति ॥ अथ ते किं दुःखं भवति वदः ॥ ततः सुदर्शणात् त
त्सर्वं कथयति ॥ इति श्रुत्वा राजा तमवोचत् ॥ प्रिये संदेहं मा कुरु माभीर ॥ तद्भयनाशं करिष्याम्यहं तथापि लोकानां विश्वासं नास्ति धर्म
च । तस्माच्छ्रुत्वा विश्वासं कुरु ॥ इति श्रुत्वा सुदर्शणानमुत्तयादरतया सत्यविश्वासं करोति कथं प्रतिज्ञां पृथिवी सत्याऽप सत्याऽग्नि स
त्यवायु सत्याकाश सत्यत्रिरत्न सत्येति ॥ इत्युक्त्वा कृतांजलिना प्रणिपत्याह । प्रभो तव दासि भवत्यहं सदेति परस्परविश्वासं प्रतिज्ञां
कृत्वा सहर्षेणातिष्ठति ॥ अथानंतरं माता स्वच्छा पुत्रिद्वष्टुमभिलाषं भूत्वा तत्रागच्छति ॥ तदा विरूपपाचकं सह स्थ दृष्ट्वा त्वद्वैवं

अबोचत् ॥ सुदर्शणापुरा विरूपेति मुखदुष्टमपि नेशितं अथनु दंपत्येव संमित्य सह स्थितं । तत्किंचाद्य पितुः स्वमेव भवति सुखं न ॥ इति
 निसम्य सुदर्शणा सलज्जया बाध्या नयनो भूत्वा मातरि प्रार्थितवान् ॥ मातरिक्षा कुशराजपुत्र वीरकुशराजा वार्ताभरण असौ महावीर विक्र
 मश्चक्रवर्तिः सर्वगुणसंपन्न महाप्रतापवान् भवति ॥ तथापि विरूपार्थं मया न मानितं ॥ एवंपुरातन कथा सर्वं कथयामासु ॥ पुनरलिंद
 या एवं छलं कृतं सर्वमिति कथितं ॥ अशक्तिं करिष्यामि तव जामाता सहगच्छामि तच्छरणा स्थोहं कदापि वियोगं न भवामि ॥ मातरसंदेहं
 माकुरु तेन रक्षां करिष्यामि ॥ स्वच्छा उवाच ॥ पुत्री सत्यं वा न ॥ सुदर्शणो वा च ॥ मातरसत्यमेवं संदेहमाकुरु ॥ विरूपार्थं एवं मया कृतं अ
 लिंदयापि तदर्थं एवं छलं कृतं अशत सर्वं क्षयमभूत् ॥ पितापुरा तस्मै ददामा मेव तस्मान्मम स्वाप्ति सैव नान्यः ॥ इति निसम्य स्व
 छप्रमुदित हृदया पुरुषमवोचत् ॥ प्रभो मा भौसि अस्मद्वांछा पूर्णा भवति लोकेश्वरप्रभावा दस्मत्भागेनासौ वीरकुशराजा जामाता
 भवति इति ज्ञातव्यः ॥ तदा समुद्रकराजा बोधं न भवति न पुत्रितेन पुनस्त्वं मामवोचत् ॥ स्वच्छे असौ वीरकुशश्चक्रवर्तिराजा भवति
 विना चतुरंगवलैस्तत्र कथमा गच्छति विविध प्रकारैर्निमंत्रणा कृतोपि तत्र प्रवेशितुं न शक्यते एष गुणवान् राजा क्वचिन्न ज्ञात्वा के

न कथमागच्छति ॥ गमनकाले वा शरुतैरतैरपि सर्वदिशुकंपमानं भवति पुनर्योत्रावद्दिशु प्रभाति ॥ एष वीरकुशः किमर्थमेव माग
च्छति ॥ स्वच्छा उवाच ॥ महाराजैवं किमुक्तं अस्माद्भाग्यं भवति । पुत्र्यागुरौ वीरकुशात्रगच्छत सत्यमेव अप्रतीते माभव ॥ तव भंदारि
पाचकस्यैव विरूपोपि तव जामातैर्यैव ॥ इति श्रुत्वा राजा समूर्द्धया तिष्ठति ॥ ततः समुद्रकराजा एवं चिंतयति ॥ विरूप अविवेकं कृत्वा
चक्रवर्तीति ज्ञात्वा गच्छति ॥ पुनस्तद्धतैः प्राप्तं अथ किं करिष्यामि तद्भावीति न ज्ञायते ॥ अथ पुत्रेव ह्युमान् कृतोपि क्षमार्पणं करिष्या
मीति विचिंत्य राजनिगत्वा प्रार्थयामास ॥ क्षमस्व भो महाराज वीरकुशगुराकर ॥ ममापराधदोषं च तत्सर्वं क्षंतुमर्हसि ॥ ततः स
मुद्रकनृपैरा नानावाद्यघोषं कृत्वा सिंदुरयात्रां कृत्वा गजरथमभिरुह्य स्वपुरे प्रवेशयति ॥ चांतपुरे विविधसुगंधपुष्पधूपपूर्णा
घटसिंहासनवितानश्चक्रध्वजपुताककिंकिनिजालचाष्टमंगलादि सज्जीकृत्य सक्षामकवस्त्रसिंहासने स्थापयामास ततः स
मुद्रकराजा भूमौ स्थित्वा कृतांजलिना प्रार्थयामास ॥ भो महाराज वीरश्चक्रवर्ति ममापराधसर्वं क्षमस्व ॥ तवैव महास्था भवदिति
स्वप्नेऽपि दृष्टं अपि चे तवाज्ञां शिरसा निधाय पुरोहितं मंत्रिणौ हस्ते मा कन्यां ददाति ॥ अथ दुर्मतिहीनज्ञानसुदर्शणार्थं एवं भवतः

रवस्थाभूत् तत्सर्वप्रसीद ममचित्तसि अपराधकृतो नास्ति मातुः खं कुरु ॥ ममभागेन तव दर्शनां प्राप्ता ॥ सफलं जन्म मे स्यात् मे जीवितं च
 सौक्यं ॥ कुलं सर्वमहातमं पपि त्रैभवति भूपति ॥ जामात्रावपुवेशेन शाक्यसिंहपुवेशवत् ॥ हा हो देव प्रभावेन देवेने ह च ये पितं ॥
 यथा दुम किं न राजगृहे सुधन राजकुमारं पुवेशं करोति तथा सौ राजा पुवेशं सतीति विचिंत्य हर्षं करोति ॥ इत्युक्त्वा कार्पण्यं वीरकुशराजा
 कृतार्थमभूत् ॥ मानहीति महाधनमिति नीतो कथितो गतिं चिंतयामास ॥ अथ वीरकुश स्वसुरपितरमुवाच ॥ महाराष्ट्रातैव मुक्ति-
 नयोग्यं सदा मधुरवचनस्त्वं भव परजनस्वजनं कुरु ॥ कार्येषु चातुर्यं कृत्वा तिष्ठति ॥ अथ ममभागेन भवान् स्वसुरपिता भवति एवं
 विरूपाय कंत्यादानं चकार साधु ॥ अथ भवतः सरणागतो हं भवति कुत्सां मा कुरु ॥ तदा कार्पण्यं राजैवं प्रार्थयामास ॥ वीरकुशा यः सुगंध-
 जलेन स्नानं कृत्वा सुविस्त्रेणाप्राहृत्य पंचगव्यं पीत्वा नित्यं कर्मदि विविधभूषणं कृत्वा मया सह हर्षेण भोजनं कुरु ॥ इत्युक्त्वा भो-
 जनोपचारं सज्जी करोति ॥ तत्र वीरकुशराजा पितोक्तमाकार्पण्यं भुरकर्मदि स्नानं कृत्वा सुगंधतैलेन लेपनं कृत्वा पंचगव्यं पीत्वा नित्यं
 कर्म पूजां करोति ॥ ततः सभाप्रभे स्थित्वा पुमुदितहृदया विविधप्रकारैः नृत्यगीतं कृत्वा महोत्साहेन तिष्ठति ॥ तदवसरे शत्रुराजानः

अथ वीरकुशराजा सुदर्शना समुद्रकाजा स्वच्छा सवे स्थित्वा सहर्षेण भोजनं करोति ॥ १७

कलोलशब्दं श्रुत्वा वीरकुशराजा तमवोचत् ॥ महाराजसमुद्रकैवें कलालशब्दमागतंकस्य ॥ इत्याकर्णो समुद्रकराजा सलज्जया
सहसा सप्रराजानः पत्रमादाय ददाति ॥ वीरराजा पथित्वैवें अवोचत् ॥ भोतातमाभोषि सुखेन तिष्ठः ॥ मृगे दुस्थाने जम्बुकेन किम
पिकर्तुं न शक्यते । पुनस्ते सर्वे भवत दासे कृत्वा च वश्यं करिष्यामि ॥ भवन्निति वद राजानः कन्यां दास्यामि तिष्ठ ॥ ममात्रगत्वा
सप्रराजानं पराजयिष्यामि ॥ इत्युक्त्वा वीरकुश शरधनु खड्गफेदक मादाय गजमारुह्यैवें चिंतयति ॥ किं करिष्याम्यहं ह्ययं संग्रामं
भवति यदि ॥ द्विपक्षानां च संघातं संहरं च भविष्यति ॥ चाहं अहिंसकः दशाकुशलवर्जितः अष्टमीवृत्तोपाशकरश्च ॥ तदयं
मंत्रोपकारेण पराजयिष्यामीति विचिंत्य भोजोपरि षडक्षरी मंत्रं लिखित्वा च समन्तज्वालापालाविभुद्धिस्फुलितचिंतामणिः म
हामुद्रा हृदयाऽपराजितानामधारणिः लिखित्वाऽग्रे वं रोपितं कृत्वा धारयति स्म ॥ ततः वीरकुशराजा भनुरंगवत्तकायं सज्जी
कृत्य पुस्थानं करोति ॥ तत्र सप्रराजानः मध्ये वतिर्यो सिंहनादं कृत्वैवें अवोचत् ॥ हेरेक्षत्रियाः युष्माकं हस्तपादनासाकर्णलि
गान् छेदं कृत्वा हीनांगं करिष्यामि वीरकुशो हं नाति तस्मा युयं मयि कुत्सां कृत्वा कन्यार्थे सर्वे संमिल्यात्रागच्छति साधु ॥ तिष्ठ ॥

ॐ

वीरकुशे लुके ॥ नगराजा इतरोत्तर संदृश्यमानेः पुञ्जलितध्वजोपरोपितमातंगोपरिरुह्य वीरेणोक्तं माकर्ण्य तं तेजदृष्ट्वा सर्वे राजानः ^{सैन्यः} जास
 भूत्वा सहसा पलायिता विलयंगताः ॥ सभयेन सर्वे राजान इरैकस्थाने गत्वा संमतं कृत्वा चिंतयामास ॥ वीरकुशात्र कदा गच्छति
 कदा याति ॥ स्वेवं कथं भवति कथं भव ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ असौ भिक्षुकभूत देशदेशांतरे चरित्वा ॥ त्रुपात्रं तस्य भावेनैव भवति अ
 यं किं करिष्यामीति परस्परं संभाषयित्वा नूनं वीरेति तद्युद्धेन शक्नोमि निश्चित्य स्वस्वशस्त्रास्त्रं तत्त्वा सर्वे राजे शैति शरणां ग
 छतिस्म ॥ तत्र कृतान्जलिना सर्वैः क्षमस्व महाराजेति प्रार्थनां कृत्वा स्वर्णमण्डुकमेकं प्रदोक्तं यति ॥ तदा वीरराजा शरणागतान
 ना मरणाकर्तुमयोग्यमिति विचिंत्यः सर्वापराधक्षमां कृत्वा एवमबोचत् ॥ भो राजानः मा भैषि मया पराधक्षमां कृतं पुनः मम भ
 सुरपिता समुद्रकराजतिगत्वा शोचो कुरु ॥ तस्य भावेन तेभ्यः कल्याणं भवति ॥ राजान रुचु ॥ महाराज धर्मेभर वीरराज तथास्तु
 भवता यथा ज्ञप्तं तथा करिष्यामीति वदंति ॥ तदा वीरकुशराजा सज्जराजः पौरजनाह्वय कन्याकुञ्ज नगरं प्रवेशयति ॥ ते सर्वे
 आगतं दृष्ट्वा पौरजनाति कौटुकमभूत् ॥ समुद्रकराजापि सहर्षेण तेभ्यः मान्यं कृत्वा शोमकाशाश्रमेषु स्थापयति ॥ तदारा

ॐ

जान वीरकुशयथा ॥ तत्र तथा सर्वोत्थाय कृतं जलिना समुद्रक राजः चरतो पुण्ड्रपत्न्य स्वस्वाश्रमेति वृत्ति सर्वे ॥ अथ वीरकुशरा
जा समुद्रकमवोचत् ॥ महाराज समुद्रक ते राजान भवतस्सरणागत स्तेभ्यः पराधक्षमां कुरु ॥ भवत राज्ञां मानेयति चाश्रय
थाधर्मार्थे वी सर्वे दद राजा स्वशीरदानं कृत्वा विप्रोऽहं कृतं ॥ तदा समुद्रक भवानपि तेभ्यः कन्यामेकैकं दत्वा जामातां कृत्वा
च भवतः शैवैकं कृत्वा स्थापय ॥ इति निसम्प समुद्रक राजा तथास्तु इत्युक्त्वा शुभदिने यथाविधिना होमादिकर्म कृत्वा कन्यादानं द
दाति तेभ्यः ॥ ततः राजानो रेवं पार्थयामास ॥ महाराज ततः अस्मदपराधक्षमां कृत्वा हर्षं कुरु ॥ सदा वयं शेषं करिष्यामि नान्यः ॥ वीरपि च
क्षमार्थं कृत्वा ॥ ततः स प्रराजानः पुनरुदित हृदया राजनिवचनमादाय स्वस्वपत्नीसह स्वस्वराज्यं निवृत्तयंति ॥ अथ वीरकुशराजापि
लिप्तापूर्णां कृत्वा स्वनगरे निवृत्तयिष्यामीति विचिंत्य राजानमवोचत् ॥ भो महाराज अश्वस्वराज्यं गच्छामि दीर्घकालं भवति देशवर्तमान
किमपि नास्ति आत्मां देहि क्षमस्व ॥ इति निसम्प समुद्रक राजा दुहितुः पतिरवोचत् ॥ महाराजैव माज्ञां मा कुरु मम पुत्रो नास्ति तस्मात्पु
त्रोऽपि जामातापित्वमेव ॥ चाहं जराभावं भवति तत्ते राज्याभिषेकं दत्वा सर्वराज्यं दास्यामि अहं तपोवनं पुवेशयामि ॥ वीरकुशोवाच ॥

समुद्रक महाराजः सुदर्शणार्थः मातरं राजं सत्काः भ्रातरं राजां कृत्वा ॥ गतो हं दीर्घकालमभूत् ॥ माता आतंकयातिच्छतिः तदेकवारं गच्छामि
 क्षमस्व ॥ तदा समुद्रक राजोवाच ॥ महाराजः विजय २ अपि च राज्याभिषेकं गृहीत्वा तिष्ठतय ॥ इत्युक्त्वा देवतवचनमादाय सुदिने सुत
 ने सर्वपौरजनाः पुरोहितामात्यः पुरः सरं कृत्वा यथाविधिना स्त्रीपुरुषौ सिंहासने स्थाप्य राज्याभिषेकं ददाति ॥ ततः समुद्रक राजा पौरज
 नान् बोधत् ॥ भो पौरजनाः जामातुः राज्याभिषेकं दत्वा राजा कृतं अशाहंतपोवनं गच्छामिः पुयं तस्मै सेवां कृत्वा तिष्ठः ॥ इति निसम्य पौर
 जनाः राजानं प्रार्थयामास ॥ तथास्तु भो महाराजः साधु २ नृपोत्तमः ॥ चक्रवर्तिरसौ राजा चाशभवतितिर्भयं ॥ इत्युक्त्वा राजानं प्रणिपत्य सर्वः
 निवृत्तयति गृहे ॥ ततरेकस्मिन्दिने सुतने वीरकुश राजाः समुद्रक राजनिपृच्छति ॥ महाराज भवतः प्रसादादहं राजभवतिः अयस्वरा
 जं गच्छामि वाचं देहि ॥ समुद्रकोवाच ॥ वीरकुशाहंतपोवनं गच्छामिः यदाहं निमंत्रयामि तदा शीघ्रमागच्छ ॥ ततः वीरकुश सुदर्शणाः पि
 तरौ प्रणिपत्य परस्परं गोचरं कृत्वा वचनमादाय स्वपुरे निवर्तयति । स्वमग्रतः सुदर्शनाया विमाने स्थाप्य महोत्साहेन मंत्रीपौरजनाः
 सार्धं सर्वे व्रजंति ॥ तदा सूर्यास्तगते सति संध्याकाले परराज्यो यानैकप्राप्तः तत्र सर्वे वसंति ॥ पुनः प्रातःकाले स्नानादि भोजनं कृत्वा

तत्राहुर्जति ॥ पुनः सूर्यास्तगते सति एकदेशे सर्वे वासं कुर्वन्ति ॥ प्रातः काले घृम्यादिने तत्र पुष्करिणी मेकोत्तिः सहस्रदलपद्माकिराणाः
चाष्टांगगुणसमायुक्ता जला तत्र स्नानं कर्तुं मभिलाषभूत्वा सरः तीरे स्थित्वा सदंतकाष्ठजलैः मुखं प्रक्षालयति ॥ तदा त्रजले स्वमुखं छा
यां ददर्शणाय सलज्जया एवं चिंतयति ॥ धिक् २ मे जन्मैवं विरूपो हं भवति इति न ज्ञातं ममपि तुर्वर्जं धिक् मम गुणविशेषं सुदर्शणा
यानयनं धिक् अज्ञाननिमग्ना दद्यापि दर्पणादर्शणोपि न जानामि ॥ मुखो हं भवति स्वरूपस्वयं न जानामि ॥ धन्यः सुदर्शणा एवं विरूपो
पि मयि स्नेहमायो न वर्जितं ॥ पुनर्मम भ्रातृजना सर्वे स्वरूपो भवति ममैकैवं रूपं कथं भवति हाहा देवेति कृष्य अलिकं ताडयित्वा एवं घोर
रूपेण जीवितप्रयोजनं किमिति विचिंत्य तत्रागाढजले प्रक्षिप्य प्राणत्यागं करिष्यामीति विचिंत्य स्नानकाले पुष्करिणीं गत्वा जले प्रवेशितुं मार
ब्धः ॥ तदवसरे शक्रो देवानां पिंडो गत्य त्वरितं हस्तमागृह्यैव मवोचत् ॥ महाराज सारथि चक्रवर्ति राजोसि त्वत्तत्कर्म कर्तुं न योग्यं मया वि
रूपं च मरूपं करिष्यामि इत्युक्त्वा लोहितमुक्तावलीमणिमालावृतसूत्रं गृह्ण २ इत्युक्त्वा गले स्थापयति ॥ वृतसूत्रं धारयति तदा क्षणमात्रेण
सुंदररूपमभूत् ॥ ततः वीरकुशप्रमुदितहृदया शक्रमवोचत् ॥ देवराज तत्पुसादं कस्य ॥ शक्राह ॥ भृगुमहाराज तव मातुर्भक्तिना क

रुणामय रूपया रक्षा भवति त्वं ॥ पुनः भृगु श्रीमदार्यावलोकितेश्वरः सुकुंदरा नाम देवपुत्रो द्धारणार्थं दिवं गच्छति ॥ तत्र करुणामयेन एवं क
 थयति । देवराज अलिंदया विरूप पुत्रं सुरुपं भवतु इति विचिंत्य मया वृषीवतं कृत्वा स्थितः ॥ अथ वीरकुशेन शरसि प्राणत्यागं कर्तुं मारुतः
 ॥ देवेन्द्र तत्र गत्वा तस्मै रक्षा कृत्वा गच्छ ॥ इत्युक्त्वाऽष्टौ नरशतं सूत्रं गच्छित् लोहितमुक्तं मणिमालां व्रतं सूत्रं दत्त्वा प्रेषयति ॥ तस्य प्रसादे
 ष स्तेनसुरुपत्वं भवति ॥ पुनः भृगुमहाराज तव माता अलिंदया क्रोधविलम्बं कृत्वा व्रतं राजं करोति तं ॥ तद्दोषेन विरूपत्वं भवति ॥ पुनर्मा
 तुर्भक्तिनारक्षा भवति चाष्टमी व्रतप्रभावेन वंशस्थीर भवति ॥ मया प्यष्टमी व्रतप्रभावेन दोह भवति ॥ अतीतानागतप्रत्युत्पन्नतथागतैरपि स
 ष व्रतेन तथागतो भवति ॥ तस्मादेतन्मणिमालां क्वचिन्नवर्जया सदा गले धारय वर्जयति छादयति यदि विरूपैव भवति न वर्जयति यदि सु
 रूपो भवति ॥ महाराज सुदर्शना सार्धं स्थित्वा यावज्जीवं तावद्भुतं कुरु तत्पुण्येन सुखं भवति चांते मोक्षं याति ॥ इत्युक्त्वा देवेन्द्र स्वर्गभुवनं गच्छ ॥
 ततः वीरकुशः प्रमुदित हृदया स्वसुरुपं दृष्ट्वा तीर्थं गत्वा स्नानं करोति ॥ ततः राजानि वृत्तान्तपुरे सुदर्शनायां गच्छति ॥ तत्र द्वारपारं पुरुषे दृष्ट्वा तं
 रुणी हि ॥ अरे महापुरुषा वीरकुश नाम राजा हं कथं तज्ज्ञाते इत्युक्त्वा सर्वं कथयति ॥ तदा द्वास्थजना बोधभूत्वा वदति वयं न ज्ञातं त्वं जानाति दो

धोनविद्यतेनः ॥ इतिनिसम्प राजांतपुरे प्रविष्ट ॥ तत्रैकांते सुदर्शणा संनिधाने गच्छति ॥ ससुदर्शणां दृष्ट्वा ह ॥ तत्रागतः कः किमर्थमागतो
सि कस्मै प्रेषिते ॥ सुरूपो वाच ॥ प्रिये सुदर्शणो तव स्वामि वीरकुशराजो हं कथं न ज्ञाते कुरुणामय कृपया सुरूपो हं भवति ॥ अथ प्राप्ते ते
मुखं दर्शणं दास्यामीति विचिंत्य प्रवेशितं ॥ तदा कर्मा बोधं भूत्वा सभयेन लपताः छादनं कृत्वा सखिजना हुया जानय ॥ इत्युक्त्वा कर्ण
वीरकुशाति कौतुक भूत्वा तत्कस्य हेतोरिति स्मितं कृत्वा वदति ॥ प्रिये किमर्थं एवमुक्त सत्येन तव स्वाम्यहं ॥ अवोध भवति न पुनितो सि
यदि मम पूर्व रूपं दर्शयामीत्युक्त्वा गलस्थ मणिमाला व्रतस्त्रं त्यज्य विरूप भूत्वा दर्शयति ॥ तस्मिं काले सखिजना दृष्ट्वाति विस्मयरभूत्
तत्कस्य हेतोः इति न दृष्टं वा श्रुतं ॥ पुनस्तु दर्शणो वाच ॥ अरे माया वीरपुरुष त्वं कः देवो वा मानुषो वाथ दानवो राक्षसोऽपि वा ॥ किमर्थं विरूप
भूत्वा मम विहेय नार्थमागतस्त्वं ॥ अहं पतिव्रता त्रमातिष्ठः वहि गच्छ मम स्वा म्या गच्छति शीघ्रं गच्छ न गच्छति यदि शपेदत्वा भस्मं
करिष्यामि ॥ इति निसम्प राजा सरोषेण वहिरागत्य तिष्ठति ॥ ततः सर्वे सखिजना संमित्य सुदर्शणाम बोधत ॥ सुदर्शणोऽसौ राजा तव स्वा
मीति पंच प्रकारैः सत्यं कृत्वा सर्वं कथयामास ॥ राजपत्नी अष्टमी व्रत प्रभावेनास्माभिः शक्रदर्शणं प्राप्नोभूत् ॥ तदुक्त्वा कर्ण सुदर्शण

पुमुदितहृदया सत्येनममस्वामीत्युक्त्वा पादौ प्रणिपत्य प्रार्थयामास ॥ प्रभो स्वाम्यवलाहं न जानामि क्षमस्वेति ॥ परस्य रप्रीति भावं कृत्वा
 सहर्षेण पुनरप्यष्टमी व्रतं करोति ॥ ततः वीरकुशराजा महोत्साहेन सुदर्शणा सह स्वनगरं गच्छति ॥ क्रमाद्वाराणां सि स भीषणाः ॥ ततः कु
 शकुम पुभृतिभिर्भ्रातृजना पुरोधामं त्री पौरजनाः राजा स तं ज्ञात्वा विविध नृत्यगीत पुष्पधूप पूजां घटादि सज्जीकृत्य येन राजा तेनोपसंक्र
 म्य प्रणिपत्य अशक्तिः ॥ तदा कुशकुमादि पौरजनैः सुदर्शणां दृष्ट्वा ति हर्षेण करोति वीरकुशदृष्ट्वा स्वं कथयति असौ वीरकुशो वा न ॥ क
 चित्कथयति असौ वीरकुशं देव्यः अत्यः राजा गतं वा किं ॥ क्वचित्कथयति सैषः ॥ क्वचिन्मणिमालां दृष्ट्वा तत्पुत्रं कथयति ॥ ततः वीरकुशरा
 जा त्वरितं राजकुले प्रवेशयति तत्र माता अलिंदा दृष्ट्वा मिथः कुशलवातां कृत्वा पादौ प्रणिपत्य प्रार्थयामास ॥ मात तव धर्मणाष्टमी
 व्रतप्रभावेन श्रीमदार्घ्यावलोकितेश्वरप्रसादेन सुदर्शणां प्राप्तमित्युक्त्वा भिक्षुकवार्ता सर्वं कथयति ॥ यं श्रुत्वा अलिंदारेव मेवेति नुष्टी
 स्थितः ॥ तदा मातृजनास्तदाकर्ण धत्वरस्माकं भोग्यं भवति करुणामयप्रभावान् राजा सुरूपो भवति चास्य व्रतप्रसंशनीय रित्यु
 क्त्वा सहर्षेण तिष्ठति ॥ ततः वीरकुशराजा लोहितमुक्तावलिमणिमालाया प्रभावं दर्शयामास तस्यैविरूप स्वरूपं च भूत्वा ॥ यं दृष्ट्वा

मातरोवाच ॥ महाराजपुत्रः पर्वदिमध्ये स्थितेभ्यः विरूपश्च सुरुपो दर्शयतः ॥ तदा कर्णः वीरकुशराजा एवं दर्शयित्वा ह ॥ पौरजनाः क
न्याकुञ्जनगरसर्वे अस्मद्भवति ॥ इति तेनोक्तं श्रुत्वा पौरजना सहर्षेणाशिर्वाद्यं ददति ॥ अथ वीरकुशराजा प्रमुदित हृदया पौरजनान
वोचत ॥ पौरजना सर्वे रष्ट्रीवृत्तं कुरु ॥ पौरजनोचुः ॥ महाराज तथा स्तुरित्वा विविधपूजाविधिं सज्जीकृत्य वीरकुशराजा सुदर्शनालिंगं प्रमु
खैः पुरोहितामात्यपौरजनेभ्यः सार्धं पुतिभक्ताष्टम्यादिने वृत्तं च कुरुः ॥ तदनंतरे श्रीमहार्घ्यावलोकितेश्वरः कार्तिकभक्ताष्टम्यादिने वृत्तस्थानमुपा
गत्य तेभ्यः दर्शयंददति ॥ गगणादेशे सहस्रदलकमलोपरिस्थित्वा एवमवोचत् ॥ भक्तिजनाः पुष्पाभिः कृतवृत्तेन कृतार्थो हं भवति इति आ
ज्ञप्तं ॥ तदा राजा दिव्यतज्जनाः सर्वे उत्थाय पूजां कृत्वा ऽष्टांगप्रणामं कुर्वन्ति ॥ पुनरेव मिमांसां गायामभाषतः ॥ नमः श्रीआर्घ्यावलोकितेश्वरा
यवोधिसत्वाय महासत्वाय महाकारुणिकाय लोकनाथाय ॥ लोकेश्वरं लोकनाथं लोकालोकगुरुं गुरुं ॥ लोकपूज्यं लोकवंशं लोकनाथ
वयं नमः ॥ करुणामयं कारुणिकं कार्यसिद्धिकरं वरं ॥ नारकाहितहितकरं देवं लोकेशं करुणाकरं ॥ नानाभयहरं शांतं नानारूपध
रं नमः ॥ नानायोगि समुत्पन्नं लोकरक्षाकरं नमः ॥ था इति ख्यानुभुवने तिष्ठंतं तत्र प्रेषयत् ॥ कृतकुक्षशरणां येन न तोष्मिन् स्थाननायकं ॥

३१

यथाश्च वैनेया दृष्ट्वा सत्ता तथारूपं ॥ प्रादिसद्धर्ममनुलं तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ नमो रत्नत्रयायेति ये पठन्ति सुभ्रव्या ॥ सुखावतिं प्रेषयन्तं नमामि नित्यं
दायकं ॥ महाकारुणिकं मेरुमंदलस्थं महागुरुं ॥ द्वेषमोहरागहरं मायासुतगुरुं नमः ॥ सप्ताक्षरमिदं स्तोत्रं पठन्ति भक्तिवात्रराः ॥ पंचानंतर्ग्यणिर्गुहा सु
खावतिं प्रयाति ते ॥ एवं स्तोत्रं कृत्वा सप्तविधानुत्तरं पूजो करोति ॥ तदनंतरे श्रीमदार्यावलोकितेश्वरविभूमूर्तिमभिनिर्माय तस्मै दर्शनांददाति ॥ एवं
द्विभुजं तथा चतुर्ध्वजं दशसहस्रभुजं कृत्वा दर्शनांददाति ॥ तदार्यावलोकितेश्वरभक्तिजनानवोचत ॥ वीरकुशभक्तिजना जातौ श्रुतं कृत्वा क
माद्यानवत शीलव्रत शांतिव्रत वीर्यव्रत ध्यानव्रत पुत्राव्रतं पूजो कृत्वा च सर्वैर्बोधिवर्या पूरयित्वा चांते पंचकषायसमये बोधिसत्ताने लब्ध्वा मारभंगं कृत्वा
शाक्यसिंहनाम तथागतस्त्वं भवतु ॥ इत्यात्मन्यपुनरपि विभूमूर्तिचरश्चममूर्तिभूत्वा रूपं दर्शनांददाति ॥ पुनः स्थूलमूर्तिं कृत्वा करोम विवरोते पर्वत
हृक्षसरनगरदेवं दानवगंधर्वकिंनरमहोरगयक्षनागादिलोका सहस्रकोटिप्रतिवसन्ति ॥ एवं रूपं मभिनिर्माय दर्शनांदत्वां तर्हितः ॥ ततः वीरकुशरा
जाव्रतपूजो कृत्वा दिनानिप्रेरयामास ॥ एतद्धर्मलोकस्मिन्समये सुदर्शनाया कुशोजातः ॥ ततो नवानामासानामेत्यथा सुत्रोजातः ॥ दर्शनीयपरमभु
भवर्गा पुष्करतथासमन्तागतः आत्माहितप्रतिपारैककारुणिको धर्मकामप्रजावत्सलः ॥ तदा पौरजनानामतिहर्षमभूत् ॥ उवाच दारिद्र्येणादिमुक्तो

३१